

ÇEVİRİMİÇİ ÖĞRENME TOPLULUKLARININ ÖĞRETMENLERİN MESLEKİ GELİŞİMİNE ETKİSİNE YÖNELİK ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ¹

The Teachers' View About the Effects of Online Learning Communities on Professional Development

Gürkan SARIDAŞ², Levent DENİZ³

Özet

Çevrimiçi ortamlarda öğretmenler tarafından oluşturulan öğrenme topluluklarının öğretmenlerin mesleki gelişimine etkisinin incelenmesi amaçtır. Bu amaç doğrultusunda Denizli ili Merkezefendi ilçesinde görev yapan ve çevrimiçi ortamlarda hareketlilik gösteren 287 öğretmene kartopu örnekleme yöntemi ile ulaşılmış, yarı yapılandırılmış görüşme tekniğiyle görüşülmüş ve görüşme sonuçları betimsel analiz yaklaşımıyla incelenmiştir.

Öğretmenler bu toplulukların mesleki gelişimlerine katkı sağladığını ve bu katkının ise çeşitli bilgi ve becerileri eğitim ortamına aktarma noktasında olduğunu dile getirmişlerdir. Topluluk içinde yayılan bilginin doğruluğu öğretmenlerin karşılaştığı zorlukların başında gelirken, bilgiye hızlı ulaşım bu toplulukların en büyük kolaylaştırıcı etkisidir. Öğretmenler, yeni bilgiye olan ihtiyaçlarını karşılamak için bu topluluklarda yer almış ve diğer öğretmenlerin de bu topluluklara katılmaları yönünde bir beklentiye sahiptir. Çevrimiçi ortamların üstün yönünü hızlı erişim olarak belirlerken, toplulukların daha yenilikçi olması yönünde geliştirilmelerini dile getirmişlerdir. Geleneksel öğrenme toplulukları ile karşılaştırdıklarında ise çevrimiçi öğrenme topluluklarını bilgi ve uygulamalara ulaşma noktasında daha hızlı bulmuşlardır.

Bulgularda informal bir şekilde öğretmenler tarafından oluşturulan çevrimiçi öğrenme topluluklarının olumlu yönde mesleki gelişime katkısı olduğu ortaya çıkmış ve öğretmenlerin kendi bilgi, beceri, deneyim, tutum gibi davranışlarını geliştirmede bu topluluklardan faydalandıkları gözlenmiştir. Bu fayda sağlama durumu ise en çok hızla değişen öğretim yöntem ve teknikleri ve öğrenci merkezli uygulamalarda gözlenmiştir.

Anahtar kelimeler: Mesleki gelişim, çevrimiçi öğrenme toplulukları, çevrimiçi öğrenme, çevrimiçi öğrenme ortamları

Abstract

The purpose of this study, is examining the effects of the self - created online learning communities, to the professional development of the teachers who created them. For this purpose, 287 teachers who had been working in Denizli province and who had mobility in online environment were reached by the usage of snowball sampling method; semi - structured interview technique was applied and interview results were analyzed by using descriptive analysis approach.

Teachers benefited from most of the teaching methods and techniques related to their specific areas; and in general vocational sense, the accuracy of the information disseminated in the communities, was at the forefront of the difficulties faced by teachers; on the other hand, the easy and rapid access to the information was the greatest facilitating effect of these communities.

Research findings, it has been found that online learning communities created by teachers in informal forms have been contributing positively to the professional development and it has been observed that teachers benefit from these communities on the point of developing their own knowledge, skills, experience and attitudes. This situation has been observed especially in student-centered practices and in the teaching methods and techniques, which have been rapidly changing.

Gönderim Tarihi: 11 Nisan 2018

Kabul Tarihi: 29 Nisan 2018

¹ Bu makale aynı isimle EYFOR 8'de (19-21 Ekim 2017, Ankara) bildiri olarak sunulmuştur.

² Milli Eğitim Bakanlığı, theapeiron@gmail.com

³ Doç. Dr., Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, ldeniz@marmara.edu.tr

Keywords: *Professionall development, online learning communities, online learning, online learning environment*

Giriş

Mesleki gelişim, öğretmenin hizmet öncesi eğitimi ile başlayan ve mesleki hayatı boyunca süren, öğretmeni yaşam boyu öğrenen birey özelliği kazandıran, öğretmenin kapasitesini artırmaya, bilgi, beceri ve davranışlarında değişiklik oluşturmaya yönelik etkinliklerin oluşturduğu süreçtir (Özer, 2008). Mesleki gelişim, öğretmenin değişen ve gelişen dünyaya ayak uydurması ve gelişmelerden haberdar olarak bu gelişmeleri uygulaması ile doğrudan ilgilidir. Mesleki gelişim etkinlikleri, etkili bir mesleki gelişim süreci için iyi yapılandırılmış, zamansal açıdan iyi organize edilmiş, açıkça odaklanmış ve doğrudan amaçlanmış olmalıdır. Mesleki gelişim sürecinde, okulun ve toplumun ihtiyaçlarına göre düzenlenebileceği gibi öğretmenin ihtiyaçları da göz önünde bulundurulmalıdır (İlğan, 2013). Mesleki gelişim okulda gerçekleştirildiğinde “Okul Temelli Mesleki Gelişim” olarak isimlendirilirken, okul dışında gerçekleştirilen mesleki gelişim faaliyetleri ise “Okul Dışı Mesleki Gelişim” olarak isimlendirilmektedir. Mesleki gelişim süreci için mesleki gelişimin gerçekleştiği yerin durumu imkânlar doğrultusunda önem kazanmaktadır. Mesleki gelişim, uzun bir süreç olduğu için gerek okulun gerekse öğretmenin maddi ve manevi imkânları önemlidir. Bu imkânlar ise mesleki gelişim çalışmalarının çeşitlenmesine neden olmuştur.

Öğretmenler, sürekli bir şekilde çeşitli yaş grupları ve çeşitli öğrencilerle birlikte eğitim ortamlarında birlikte olmaktadır. Bu çeşitlilik sadece cinsiyet, yaş gibi özelliklerle olmamakla birlikte sosyo-ekonomik durumları da içermektedir. Bu nedenle öğretmenlerin farklı öğretim yöntem ve teknikleri ile çeşitli yaklaşımlar ortaya koyması gerekmektedir (Seferoğlu, 2004). Bu durum öğretmenin mesleki gelişimin sürekliliğinin de gerekliliğini ortaya koymaktadır. Ülkemizde mesleki gelişim çalışmaları öğretmenler için eğitim öğretim yılı başında ve sonunda zorunlu, eğitim öğretim yılı içerisinde ise isteğe bağlı olarak yürütülmektedir. Eğitim öğretim yılı başında ve sonunda gerçekleştirilen mesleki gelişim çalışmalarının büyük bir bölümü merkezi yönetim tarafından belirlenmekte diğer kısımlar ise okul yönetimine bırakılmaktadır. Bu tür etkinlikler okul temelli mesleki gelişim olarak adlandırılmaktadır. Okul temelli mesleki gelişim, okul içinde öğretmenlerin mesleki bilgi, beceri, değer ve tutumlarının gelişimini destekleyen, etkili öğrenme ve öğretme ortamları oluşturmada öğretmene destek sağlayan süreçler bütünü olarak tanımlanmaktadır (Seferoğlu, 2009). MEB, 2002 yılında Avrupa Birliği Komisyonu ile başlatılan proje gereğince, pilot okullarda Okul temelli Mesleki Gelişim (OTMG) çalışmasını başlatmıştır. Bu çalışma kapsamında mesleki gelişimi özel alan yeterlikleri ve genel mesleki yeterlikler olarak iki gruba ayırarak belli ölçütler getirmiştir (Milli Eğitim Bakanlığı, 2010).

Okul temelli mesleki gelişim çalışmaları, okullarda kurs veya seminer ağırlıklı olarak devam etmekte ve bu tür çalışmaların faydası görülememektedir. Bununla birlikte mesleki gelişim çalışmaları oldukça çeşitli modeller bulunmaktadır. Bunlar; rehberli bireysel gelişim modeli, gözlem/değerlendirme modeli, geliştirme/iletme sürecine katılım modeli, kurs/seminer modeli, araştırma-inceleme modeli, çalışma grupları modeli, danışmanlık modeli şeklindedir. Buna rağmen merkezi yönetim tarafından düzenlenen hizmetiçi eğitimler, öğretmenler tarafından heyecanlı bir şekilde karşılanmamakta ve sonucunda da yeterli gelişim sağlanamamaktadır (Bümen, Ateş, Çakar, Ural ve Acar, 2012). Ülkemizde yapılan birçok araştırmada da benzeri sonuçlar ortaya çıkmıştır. Bu araştırmalara göre hizmetiçi eğitim programlarının amaçları öğretmenlerin gereksinimlerini karşılamamaktadır (Baskan 2001, Tamer 1999; akt. Gültekin, Çubukçu ve Dal, 2010). Hizmetiçi eğitim kapsam ve içeriğinin de bu gereksinimi karşılamadığı belirtilmektedir (Uçar ve İpek, 2005). Bununla birlikte öğretmenlerden görüş alınarak hizmetiçi eğitimlerin düzenlenmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır (Ersoy, 1996). Okul içindeki iş birliğinin önemi ile ilgili olarak mesleki gelişim çalışmaları etkililik gösterebilmektedir. Fakat öğretmenler, okul yönetiminin bu çalışmaları desteklemediğini düşünmektedir (Çınkır ve Çetin, 2010). Okul müdürleri tarafından belirlenen hizmetiçi eğitimlerin, öğretmenlerin ihtiyacını karşılamadığı bu nedenle öğretmenlerin, özellikle meslekteki 10. yılından sonra mesleki gelişim konularına yöneldiğini ve

hizmetiçi eğitim arayışına girdiği gözlenmektedir (Budak ve Demirel, 2003). Bu nedenle öğretmenler kendi zümre veya meslektaşları ile çeşitli ortamlarda çeşitli öğrenme toplulukları oluşturmuşlardır.

Günümüz sistem yaklaşımına göre; ortaya çıkan problemler bir kişinin üstesinden gelebileceği kadar hafif değildir. Bu durum ise çeşitli kurum veya kuruluşlarda topluluk, takım, ekip olma fikrini doğurmuştur. Çünkü topluluğun bütüncül gücü, topluluğu oluşturan bireylerin güçlerinin toplam gücünden fazladır. Eğitimde de aynı sistem düşüncesi uygulanmaktadır. Bu nedenle okullarda çeşitli topluluklar oluşturulmaktadır. Bu topluluklara zümre kurulu, şube öğretmenler kurulu, okul gelişim yönetim ekibi, strateji geliştirme kurulu ve okul müdürlüğü inisiyatifinde kurulan çeşitli topluluklar örnek olarak verilebilir. Okullarda profesyonel öğrenme toplulukları olarak takımların kurulması öğrenme fırsatlarının yakalanması bakımından önemli bir noktadır. Takımlar, haftalık toplantılarını yaparak gelişimlerini inceleme, problemleri çözüme ve fikirlerini paylaşma gibi etkinliklerde bulunurlar. Aynı zamanda gelecek planlamalarını da yaparak deneyimlerini geliştirirler (Hill ve Crêvola, 2005). Bu görüşmeler, topluluğun sorumluluk alanı ile ilgili okulda oluşabilecek sorunlara yönelik önleyici tedbirler alınması amacıyla yapılmaktadır.

Profesyonel öğrenme toplulukları olarak takımlar incelendiğinde takımların bilinç oluşturma döngülerinin bilinmesi de önemlidir. Takımın profesyonel olarak etkililiğinin planlanan düzeyde gerçekleşmesi dört aşamada gerçekleşir. Bunlar Başaran'a göre (2004, s.295) kurulma, fırtına, düzgüleştirme ve edim elde etmedir.

“Kurulma aşamasında topluluk üyeleri arasında iş bölümü ve görev paylaşımı yapılır. Ortak bir vizyon geliştirilmesi ile birlikte hedefler belirlenir. Okulda oluşturulan bu topluluklar okul vizyonu doğrultusunda stratejik plan çerçevesinde yapılması gereken görevleri arkadaşları ile paylaşarak bir bütün oluştururlar.

Fırtına aşamasında her üyenin bireysel ve üyeler arası çatışmalarının çok olması yüzünden ortaya çıkan çatışmaların olduğu dönemdir. Bu noktada gerek zümre başkanının gerekse okul müdürünün süreci iyi yöneterek kişilerin çözüm ve öneri getirmesini sağlamalıdır. Topluluk içindeki bu süreçte topluluğu bir araya getiren kişinin çatışma çözüm becerilerine hâkim olması önemlidir.

Düzgüleştirme aşamasında bireysel ve ikili çatışmalar durulur ve işbirliği gelişmeye başlar. Öğretmenlerin gerçek bir profesyonel öğrenme topluluğu oluşturduğu aşama bu aşamadır. Bu aşamada bilgi topluluk içinde dağılarak çeşitli alanlara transfer edilebileceği gibi yeni bilgilerin ortaya çıkmasını da sağlar. Bu aşamada topluluk halinde öğrenme gerçekleşir.

Edime ulaşma aşamasında takımı oluşturan üyeler planlanan görev ve hedefleri gerçekleştirirler. Bu durum topluluk üyelerinin içsel ve dışsal güdülenmesine neden olur. Sonuç olarak öğretmenler gerek özel alan gerekse mesleki alan yeterlikleri ile ilgili birçok kazanım elde etmiş olurlar.”

Bu kapsamda takım içindeki bu bilgi akışına eklenen sosyal öğrenme ile birlikte bireysel öğrenme takım halinde öğrenmeye döner. O halde öğrenme bireysel olarak ezberlenen bilgi olmaktan çıkar ve takım bireyleri tarafından üretilen, çözümlenen, kazanılan ve yayılan bilgi haline gelir. Okullarda da oluşturulan bu profesyonel öğrenme toplulukları okulun imkânları doğrultusunda okul kültürü ile doğrudan ilgili olarak toplanırlar. Öğrenmenin gerçekleşmesi, topluluk içinde yayılması ve öğretmenin sınıfına taşınabilmesi için öğretmenin istekliliği, çalışmanın kullanılabilirliği ve okul yönetimin desteği etkin rol oynamaktadır.

Ülkemizde Millî Eğitim Bakanlığı tarafından kontrollü olarak yürütülen mesleki gelişim çalışmaları seminer, kurs, çalıştay, atölye olarak devam etmektedir ve bu çalışmaların çıktıları değerlendirilerek

diğer çalışmalar planlanmaktadır. Son zamanlarda MEB'in gerçekleştirdiği uzaktan eğitim ile ilgili çalışmalarda da öğretmenler uzaktan eğitim olanaklarını kullanarak mesleki gelişim çalışmalarını devam ettirmektedir. Bunun dışında çeşitli kurum ve kuruluşlar tarafından da mesleki gelişim çalışmaları düzenlenmekte, kurum veya kuruluşun kontrolü altında mesleki gelişim süreçleri yönetilmektedir. Bu tür bakanlık veya kuruluşların kontrolü altındaki mesleki gelişim çalışmalarına katılan bireylerin dışında kontrolsüz bir şekilde gelişen ve ilerleyen mesleki gelişim toplulukları da bulunmaktadır. Bu topluluklar çeşitli kişilerin veya takımların bireysel girişimleri ile ortaya çıkmış ve belli bir ilerleme kaydetmiş girişimlerdir. Çevrimiçi olarak bir araya gelen öğretmenler de bu tür kontrolsüz topluluklara örnek verilebilir.

Değişen ve gelişen teknolojik çalışmalar nedeniyle öğretmenlerin mesleki gelişim çalışmaları da çeşitlilik göstermiştir. Öğretmenin sahip olduğu imkânlar doğrultusunda sürekliliğini sağlamaya çalıştığı mesleki gelişim süreci çevrimiçi ortamlara doğru yönelim göstermiştir. Çevrimiçi topluluklar ağlar üzerinde çeşitli amaçlarla bir araya gelirler. Belirli bir internet ağı üzerinde öğrenme amacıyla toplanan topluluklar ise çevrimiçi öğrenme topluluklarını oluşturur (Bell, 2005). Web 2.0 ile birlikte öğrenme kavramı da çevrimiçi öğrenme topluluklarına göre yeniden şekillenmiştir. Öğrenme Yönetim Sistemleri [Learning Management Systems (LMS)] ile birlikte tek yönlü veya etkileşimli kurslar ile öğrenme ortamları düzenlenmiştir. Bu kapsamda bu ağların devamı ile ilgili en önemli unsur toplulukların oluşmasıdır. Öğrenme ortamı tasarımcısının da öğrenmenin gerçekleşmesi ve topluluğun sürekliliğinin sağlanması konusunda önemli sorumlulukları bulunmaktadır (Palloff ve Pratt 1999; akt. Aydın, 2002).

Çevrimiçi öğrenme toplulukları, diğer topluluklara göre farklılık göstermektedir. Bu farklılık ise öğrencinin de aynı zamanda öğretici olmasından kaynaklı öğrenenlerin birbirinin öğrenmesini desteklemeye yönelik istekliliğidir (Wilson ve Ryder, 1998). Bu durum ise öğrenenleri belli bir amaç etrafında birbirine bağlamaktadır. Çevrimiçi öğrenme toplulukları çeşitli ağlar üzerinde çeşitli yazılımlar aracılığı ile toplanmıştır. Bu yazılımlar sosyal yazılımlar, web günlükleri, wiki, RSS, podcast, ve diğer internet siteleri şeklinde gruplanabilir. Sosyal yazılımlar, bireylerin kendi içeriklerini ürettikleri ve diğer bireylerin içeriklerini geliştirebildikleri yazılımlardır. Web günlükleri (blog), bireylerin kişisel düşünceleri ile birlikte içerik ürettikleri yazılımlardır. Wiki, çeşitli toplulukların ansiklopedik bilgi ürettiklerileri ve diğer bireylerin bilgilerini güncelleyebildikleri yazılımlardır. RSS ve podcast ise kullanıcı içeriklerini düzenleyen ve zenginleştiren yazılımlardır (Styles, 2006). Diğer internet siteleri ise statik web olarak adlandırılan bilginin barındırıldığı sitelerdir.

Çevrimiçi öğrenme topluluklarına şu şekilde örnekler verilebilir: Facebook (www.facebook.com) grupları aracılığı ile öğretmenler kendi içeriklerini üretip, diğer kullanıcıların içeriklerine erişebildikleri gibi aynı zamanda sayfalar (Facebook Pages) aracılığı ile sayfa yöneticisinin içeriğine de ulaşabilmektedir. Twitter (www.twitter.com) üzerinden belli bir etiket (#hashtag) etrafında bir araya gelen öğretmenler belli zaman dilimlerinde topluluk oluşturarak kendi görüşlerini paylaşabilmekte, diğer öğretmenlerin veya kişilerin görüşlerine erişebilmektedir. Web günlükleri ile öğretmenler kendi ürettikleri veya güncelledikleri çeşitli etkinlikleri kendi topluluğu ile paylaşabilmektedir. Vikipedi (www.wikipedia.com) üzerinden sadece öğretmenler olmamakla birlikte bireyler çeşitli ansiklopedik bilgileri ekleyebilmekte veya güncelleyebilmektedir. RSS ile yazı temelli, podcast ile ses temelli akışlara ulaşılabilir ve birçok akış kolaylıkla takip edilebilir. Bunların dışında öğrenme topluluğu oluşturulan çeşitli yazılımlar da mevcuttur. Uzaktan eğitim yazılımları bunların en başında gelmektedir. Bu yazılımlar (ör: <http://uzem.eba.gov.tr>) aracılığı ile bireyler çeşitli bilgilere ulaşabilmektedir. Forumlar ise öğrenme topluluğu oluşturmanın diğer bir yoludur. Forumlar (ör: <http://forum.tubitak.gov.tr>) aracılığı ile bireyler birbirlerinin öğrenmelerini desteklemektedir. Öğretmenler, güncel mobil uygulamalar üzerinden de öğrenme toplulukları oluşturmaktadır. Örneğin Whatsapp (www.whatsapp.com) uygulaması ile çevrelerindeki kişileri Whatsapp grubuna ekleyerek gruptaki kişilerin birbirlerinin öğrenmesini desteklemesi sağlanmaktadır.

Alanyazın incelendiğinde çevrimiçi oluşturulan bu topluluklar ile ilgili net bilgilerin bulunmadığı görülmüştür. Bu konuda yapılacak betimsel analizler bu bilgi eksikliğinin giderilmesine katkıda bulunabilir. Ayrıca bu toplulukların öğretmenler üzerindeki etkisiyle ilgili yapılmış çalışmaya da rastlanılmamıştır. Çeşitli içerikler üreten veya üretilmiş içeriklere ulaşabilen öğretmenler bu topluluklar vasıtasıyla elde ettikleri bilgileri okullarında, sınıflarında uygulamaktadırlar. Bu toplulukların amaçları çerçevesinde paylaşılan içeriklerin kontrolü de sadece topluluktaki öğretmenler tarafından yapılmakta, bilimsel araştırmalarla irdelenmemektedir. Öğretmenler, çeşitli çevrimiçi ortamlarda topluluklara dâhil olabilmekte ve dâhil oldukları topluluk içindeki bilgiyi doğrudan veya kendi sınıfına uyarlayarak alabilmektedir. Bunun yanında öğretmenler çeşitli mesleki gelişim konularında da bu topluluklarda içerik paylaşımında bulunabilmektedirler. Bu paylaşımların diğer öğretmenlerin mesleki gelişimlerine etki ettiği düşünülmektedir. Bu etki genel mesleki gelişim yeterlikleri kapsamında olduğu gibi özel alan yeterlikleri çerçevesinde de yapılabilmektedir.

Buna rağmen alanyazında bu konuda büyük bir boşluk bulunmaktadır. Bu boşluğun giderilmesine katkıda bulunma amacını taşıyan bu çalışmanın ana problemi, öğretmenlerin çevrimiçi öğrenme topluluklarındaki hareketliliğinin ve bu yönelimlerinin mesleki gelişimlerine etkisine yönelik öğretmen görüşlerinin incelenmesidir.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu araştırmanın genel amacı; çevrimiçi ortamlarda öğretmenler tarafından oluşturulan öğrenme topluluklarının mesleki gelişime etkisine ilişkin öğretmen görüşlerinin incelenmesidir.

Bu amaç kapsamında aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

- Çevrimiçi ortamlarda öğretmenler tarafından oluşturulan öğrenme topluluklarında öğretmenlerin çevrimiçi hareketlilikleri nasıldır?
- Çevrimiçi ortamlarda öğretmenler tarafından oluşturulan öğrenme toplulukları özel alan veya genel mesleki yeterliklerin hangi boyutuna etki etmektedir?
- Çevrimiçi ortamlarda öğretmenler tarafından oluşturulan öğrenme toplulukları öğretmenlerin mesleki gelişimlerine nasıl bir katkı sağlamaktadır?
- Çevrimiçi ortamlarda öğretmenler tarafından oluşturulan öğrenme topluluklarında öğretmenlerin mesleki gelişimleri bağlamında karşılaştıkları zorluklar ve kolaylaştırıcı etkiler nelerdir?
- Çevrimiçi ortamlarda öğretmenler tarafından oluşturulan öğrenme topluluklarının öğretmenlerin mesleki gelişimlerine etkisi konusunda öğretmen beklentileri, ihtiyaçları ve bu ihtiyaçları karşılama konusunda karşılaştıkları güçlükler nelerdir?
- Çevrimiçi ortamlarda öğretmenler tarafından oluşturulan öğrenme topluluklarının mesleki gelişime etkisi konusunda çevrimiçi toplulukların üstün, güçlü, zayıf yönleri ve geliştirilmesi gereken noktaları nelerdir?
- Çevrimiçi ortamlarda öğretmenler tarafından oluşturulan öğrenme topluluklarının mesleki gelişime etkisi konusunda çevrimiçi topluluklarda yer almayan öğretmenlere yönelik görüşleri ve önerileri nelerdir?
- Çevrimiçi öğrenme toplulukları ile geleneksel öğrenme topluluklarının karşılaştırılmasında öğretmen görüşleri nelerdir?

Yöntem

Araştırma Deseni

Bu çalışma çevrimiçi ortamlarda öğretmenler tarafından oluşturulan öğrenme topluluklarının, öğretmenlerin mesleki gelişimlerine etkisinin hangi noktalarda yoğunlaştığı, karşılaştıkları zorluklar, bu toplulukların kolaylaştırıcı etkileri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Araştırmanın amaçları doğrultusunda çok yönlü ve derinlemesine bilgilere erişmek amaçlandığından araştırmada olgu bilim deseni kullanılmıştır. Yıldırım ve Şimşek (2005) araştırma deseninin, araştırmanın yaklaşımını ve yaklaşımın tutarlı olmasına rehberlik ettiğini belirtmekte ve olgubilim desenini de derinlemesine ve ayrıntılı olarak olgulara odaklandığını vurgulamaktadır. Bu çalışmada da öğretmenlerin çevrimiçi öğrenme topluluklarının mesleki gelişimleri üzerine etkisine yönelik görüşleri üzerine yoğunlaşmıştır. Öğretmen görüşleri yarı-yapılandırılmış görüşmeler aracılığıyla belirlenecektir. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinde araştırmacı, önceden hazırladığı görüşme formuna bağlı kalarak, ek sorular sorma esnekliği ile hareket edebilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2005;119).

Evren Örnekleme

Araştırmada olasılığa dayalı olmayan örnekleme yöntemlerinden birisi olan kartopu örnekleme kullanılmıştır. Kartopu örnekleme, araştırmacının problemine ilişkin olarak zengin bilgi kaynağı olabilecek birey veya durumların saptanmasında özellikle etkilidir. Süreç çok basit bir soruyla başlar: “Bu konuda en çok bilgi sahibi kimler olabilir? Bu konu ile ilgili olarak kim veya kimlerle görüşmemi önerirsiniz” (Patton 1987; akt. Yıldırım ve Şimşek, 2005). Süreç ilerledikçe elde edilen isimler veya durumlar tıpkı bir kartopu gibi büyüyerek devam edecek, belirli bir süre sonra belirli isimler öne çıkmaya başlayacak, araştırmacının görüşmesi gereken birey sayısı veya ilgilenmesi gereken durum sayısı azalacaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2005).

Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinde araştırmacı, önceden hazırladığı görüşme formuna bağlı kalarak ek sorular sorma esnekliği ile hareket edebilmektedir. Bu tür görüşmelerde kayıt cihazları kullanılarak görüşmeler kayıt altına alınır. Bu nedenle görüşmelere katılımcı bulmak zordur. Görüşmeyi kabul eden kişiler örnekleme grubunu oluşturmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2005).

Belirtilen örnekleme tekniğiyle 2016-2017 eğitim öğretim yılında Denizli ili Merkezefendi ilçesinde ilkököl, ortaokul ve lisede görev yapan 287 öğretmen ulaşılmış ve ulaşılan bu öğretmenler araştırmanın çalışma grubunu oluşturmuştur. Çalışma grubuna ilişkin çeşitli demografik dağılımlar Tablo 1. ile Tablo 5. arasında verilmiştir.

Tablo 1. Çalışma Grubunu Oluşturan Öğretmenlerin Cinsiyet Dağılımı

Değişkenler	Gruplar	n	%
Cinsiyet	Kadın	121	42.2
	Erkek	166	57.8
Toplam		287	100.0

Tablo 1.'de görüldüğü gibi çalışma grubunu oluşturan öğretmenlerin 121'i (%42.2'si) kadın, 166'sı (%57.8'i) erkek olmak üzere toplam 287 kişiden oluşmaktadır.

Tablo 2. Çalışma Grubunu Oluşturan Öğretmenlerin Yaş Dağılımı

Değişken	Gruplar	n	%
Yaş	23-27	52	18.1
	28-32	57	19.8
	33-37	70	24.4
	38-42	60	20.9
	43 ve üstü	48	16.7
Toplam		287	100.0

Tablo 2.'de görüldüğü gibi çalışma grubunu oluşturan öğretmenlerin 52'si (%18.1'i) 23-27 yaş aralığında, 57'si (%19.8'i) 28-32 yaş aralığında, 70'i (%24.4'ü) 33-37 yaş aralığında, 60'ı (%20.9'u) 38-42 yaş aralığında ve 48'i (%16.7'si) 42 yaşından büyük olmak üzere toplam 287 kişiden oluşmaktadır.

Tablo 3. Çalışma Grubunu Oluşturan Öğretmenlerin Kıdem Dağılımı

Değişkenler	Gruplar	N	%
Kıdem	0-4 Yıl	54	18.8
	5-10 Yıl	60	20.9
	11-15 Yıl	74	25.8
	16-20 Yıl	51	17.8
	21 Yıl ve üstü	48	16.7
Toplam		287	100.0

Tablo 3.'de görüldüğü gibi çalışma grubunu oluşturan öğretmenlerin 54'ü (%18.8'i) 0-4 yıl arası kıdeme, 60'ı (%20.9'u) 5-10 yıl arası kıdeme, 74'ü (%25.8'i) 11-15 yıl arası kıdeme, 51'i (%17.8'i) 16-20 yıl arası kıdeme ve 48'i (%16.7'si) 20 yıldan fazla kıdeme sahip olmak üzere toplam 287 kişiden oluşmaktadır.

Tablo 4 Çalışma Grubunu Oluşturan Öğretmenlerin Öğrenim Düzeyi Dağılımı

Değişkenler	Gruplar	n	%
Öğrenim Düzeyi	Lisans	264	92
	Yüksek Lisans	19	6.6
	Doktora	4	1.4
Toplam		287	100.0

Tablo 4.'de görüldüğü gibi çalışma grubunu oluşturan öğretmenlerin 264'ü (%92'si) lisans, 19'u (%6.6'sı) yüksek lisans, 4'ü (1.4'ü) doktora öğrenim düzeyine sahip olmak üzere toplam 287 kişiden oluşmaktadır.

Tablo 5. Çalışma Grubunu Oluşturan Öğretmenlerin Okul Seviyesi Dağılımı

Değişkenler	Gruplar	n	%
Okul Seviyesi	Okul Öncesi	9	3.1
	İlkokul	73	25.4
	Ortaokul	171	59.6
	Lise	34	11.8
Toplam		287	100.0

Tablo 5.'de görüldüğü gibi çalışma grubunu oluşturan öğretmenlerin 9'u (%3.1'i) okul öncesi, 73'ü (%25.4'ü) ilkokul, 171'i (59.6'sı) ortaokul ve 34'ü (%11.8'i) lise düzeyinde görev yapmak üzere toplam 287 kişiden oluşmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada nitel veri toplama araçlarından birisi olan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinde araştırmacı, önceden hazırladığı görüşme formuna bağlı kalarak ek sorular sorma esnekliği ile hareket edebilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2005).

Veri toplama aracının oluşturulması esnasında ilgili alanyazın incelenmiş ve konu ile ilgili yapılmış çalışmalara ulaşılmıştır. Araştırmanın amaçları göz önünde bulundurularak taslak görüşme formu oluşturulmuş ve iki kişi ile deneme görüşme gerçekleştirilmiştir. Deneme görüşme sonucunda iki soruya ait cevapların tam olarak amaçları kapsamadığı düşünülerek değiştirilmiş, bir soru ise tamamen kaldırılmıştır. Son halini alan görüşme formu tekrar iki kişi üzerinde uygulanmış ve elde edilen cevaplar ile araştırmanın amacı karşılaştırılmıştır.

Görüşme formu toplam 15 sorudan oluşmuştur. Görüşme sorularından önce katılımcıların hakkında kişisel bilgileri sorulmuştur. Görüşme formunda yer alan sorular öğretmenin çevrimiçi öğrenme topluluklarından hangilerini kullandığına, bu topluluklarda nasıl bir etkileşim içinde olduğuna, topluluğa dahil olma nedeni ile birlikte mesleki gelişime nasıl katkı sağladığına, bu toplulukların kolaylaştırıcı etkileri ile karşılaştıkları zorluklara, topluluktan beklentilerine ve geleneksel öğrenme toplulukları ile ilgili sahip oldukları bilgiler kapsamında karşılaştırmalarına olanak sağlayacak şekilde hazırlanmıştır. Bu kapsamda uygun görülen görüşme formu EK-1'de verilmiştir.

Veri Analizi

Olgubilim deseninde nitel veri analizi için betimsel analiz yaklaşımı kullanılmıştır. Bu yaklaşıma göre elde edilen veriler daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Veriler, araştırma sorularının ortaya koyduğu temalara göre düzenlenebilir. Betimsel analiz, görüşülen bireylerin görüşlerini çarpıcı bir biçimde ortaya koymak amacıyla doğrudan alıntılarla desteklenerek analiz edilir (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Görüşmeler öncesi kuramsal yapı ve örnek görüşmeler göz önünde bulundurularak sorulara yönelik çeşitli çerçeveler oluşturulmuştur. Bu çerçeveler görüşmeler ile birlikte geliştirilecek ve düzenlenecek şekilde kaydedilmiştir. Önceden oluşturulan çerçeveler Microsoft Office Word programı ile saklanmış ve genel bir yapı oluşturulmuştur. Bunun amacı önceden belirlenmiş kuramsal yapı içerisinde görüşme sorularını değerlendirmektir. Kuramsal yapı içerisinde genel bir kavramsal yapı oluşturulmuştur.

Görüşme sonrasında vakit kaybetmeden yazıya aktarılan notlardan Microsoft Office Word programı yardımı ile çerçeve dahilinde veriler okunmuş ve düzenlenmiştir. Verilerin anlamlı ve mantıklı bir şekilde bir araya getirilmesi esnasında bazı verilerin veri setinden çıkarılmasına karar verilmiştir.

Görüşmeler esnasında elde edilen verilerden alıntı yapılacak veriler belirlenmiş ve işaretlenmiştir.

Daha önce kuramsal yapı göz önünde bulundurularak oluşturulan çerçevelere yönelik elde edilen veriler düzenlendikten sonra bulgular tanımlanmış ve yorumlanmıştır. Bulguların yorumlanması öğretmen görüşleri ile desteklenerek daha güvenilir bir çalışmanın ortaya çıkması sağlanmıştır. Bulgular arasındaki neden-sonuç ilişkisinin açıklanması veya farklı olgularla karşılaştırılması amacıyla bulgular özenle yorumlanmaya çalışılmıştır.

Öğretmenler ile yapılan görüşmeler kısa kodlara dönüştürülmüştür. Erkek öğretmenler (E), kadın öğretmenler (K), okul öncesi öğretmeni (A), ilkokul öğretmeni (İ), ortaokul öğretmeni (O) ve lise öğretmeni (L) şeklinde kodlanmıştır. Bunun yanında öğretmenlere sıra numaraları da verilmiştir. Böylece her görüşme formu için benzersiz bir kod oluşmuştur. Örneğin görüşülen 17. öğretmen KI-17 şeklinde kodlanmıştır. Bu kodlama görüşülen kişinin kadın, ilkokul öğretmeni ve görüşmedeki 17. öğretmen olduğunu göstermektedir.

Bulgular

1. Çevrimiçi Ortamda Hareketlilik Görüşlerine Yönelik Bulgular

Çevrimiçi ortamdaki hareketlilik kavramı çevrimiçi katılım ile ilgilidir. Kişinin, içerikle veya kişilerle girdikleri etkileşim burada belirttiğimiz hareketlilik kavramını açıklamaktadır. Kişinin çevrimiçi öğrenme topluluğunda diğer öğrenenler ile ilişkisini, topluluğun bir parçası haline gelmesini, aktivitelerini ve içerikle etkileşimini hareketlilik kavramı ile tanımlamaya çalışılmıştır

“Çevrimiçi öğretmen topluluklarından en çok hangilerini kullanıyorsunuz?” sorusuna ait öğretmen görüşlerinin dağılımı Tablo 6.’da verilmiştir.

Tablo 6. En Çok Kullanılan Çevrimiçi Ortamlar

Görüşler	f	%
Facebook Grupları	196	68.3
Facebook Sayfaları	117	40.8
Twitter	115	40.1
Bloglar	97	33.8
Web Siteleri	45	15.7
Instagram	17	5.9
Whatsapp/Telegram	9	3.1

Tablo 6. incelendiğinde öğretmenlerin, birden fazla çevrimiçi topluluğa katıldığı ve hareketlilik gösterdiği, çevrimiçi topluluklara katılma ve hareketlilik gösterme noktasında en çok Facebook sosyal medya sitesinin kullanıldığı gözlenmektedir. Buradaki Facebook grupları belirli kişilerin bir arada olduğu ve gruba dahil olan kişiler arasında etkileşimin oluşturulduğu bir ortamdır. Facebook sayfası ise gruplardakilerin aksine sadece sayfa yöneticileri tarafından içerik paylaşılan ve herkesin görüşüne açık olan ortamlardır. Öğretmenler Facebook ile birlikte diğer Twitter ve Instagram gibi sosyal ağlarda da hareketlilik göstermektedirler. Bunlarla birlikte Bloglar ve Web sitelerinde de varlık göstermektedirler. Buna rağmen RSS, Podcast veya LMS sistemlerinde yer almadıkları gözlenmektedir.

Yöneltilen soruda elde edilen görüşlerden bazılarının alıntıları şu şekildedir:

“...Facebook, Twitter kullanıyorum. Cep telefonumda uygulamaları olduğu için rahatlıkla girebiliyorum. Hatta tenefüslerde bile giriyorum. Bunun yanında öğretmenler arkadaşlarla kurduğumuz Whatsapp grubumuz ve zümrelerimin olduğu Telegram grubumuz var...” (EO-25)

“...Facebook gruplarına katıldım. Bazen Twitter kullanıyorum ama çok değil...” (KL-159)

“...Sadece *** forumunu takip ederim. Başka bir siteye falan ihtiyacım olmuyor açıkçası tüm ihtiyacımı oradan karşılıyorum...” (KL-277)

“Bu topluluklarda ne kadar aktif katılım gösterdiğinizi düşünüyorsunuz?” sorusuna ait öğretmen görüşlerinin dağılımı Tablo 7.’de verilmiştir.

Tablo 7. Çevrimiçi Ortamlardaki Aktif Katılım Süresi

Görüşler	f	%
Günün Büyük Çoğunluğu	102	35.5
Aklıma Geldikçe	51	17.8
Yaklaşık 2-3 Saat	21	7.3
Çok Az	105	36.6
Bildirim Geldikçe	8	2.8
Toplam	287	100

Tablo 7. incelendiğinde öğretmenlerin büyük bir kısmının büyük çoğunlukla diğer büyük bir kısmının ise çok az aktif oldukları gözlenmektedir.

Yöneltilen soruda elde edilen görüşlerden bazılarının alıntılar şu şekildedir:

“...Günlük hayatın koşuşturmacası arasında vakit kalırsa bakıyorum. Aslında buna çok az diyebiliriz. Malum kadın olunca ev işleri de oldukça vaktimizi alıyor...” (Kİ-99)

“...Her gün düzenli olarak takip ederim. Sık sık girerim. Günün değişik saatlerinde girip kontrol ediyorum...” (EO-154)

“...Facebook'un en çok sevdiğim özelliği o zaten. Aktif olmamı sağlıyor. Grupta birisi bir şey paylaştığında hemen bildirim geliyor ben de girip bakıyorum. Gün içinde sık sık paylaşımlar oluyor ben de sık sık girmiş oluyorum...” (KO-6)

“Bu topluluğun içeriklerini takip etme veya içeriklere katkıda bulunma konusunda kendinizi nasıl yorumlarsınız?” sorusuna ait öğretmen görüşlerinin dağılımı Tablo 8.'de verilmiştir.

Tablo 8. Çevrimiçi Ortamlara Katılımcı Rolü

Görüşler	f	%
İyi bir takipçi	215	74.9
Paylaşılan içerikleri inceleyen	187	65.2
Yorumlarla katkıda bulunan	153	53.3
Paylaşımlarda bulunan	89	31
Sadece takip eden	66	23

Tablo 8. incelendiğinde öğretmenlerin genellikle takip ettiği, içerikleri incelediği gözlenmektedir. Katkıda bulunan, içerik üreten öğretmenler ise azınlıkta yer almaktadır. Buna rağmen hiçbir hareketlilikte bulunmadan sadece paylaşılan içerikleri takip eden öğretmenler de bulunmaktadır. Kendini iyi bir takipçi olarak nitelendiren öğretmenler kendilerince belirledikleri çevrimiçi ortamlarda paylaşılan içeriklere en kısa zamanda ulaşmak isteyen, bu paylaşımları inceleyen ve gerektiğinde yorumlar veya diğer araçlarla (beğenme, retweet vs.) içeriğe katkıda bulunan kişilerdir. Sadece takip eden kişiler ise haber akışı esnasında içerikle veya kişilerle karşılaşan ve çok az bir şekilde etkileşimde bulunan kişiler olarak tanımlanmaktadır.

Yöneltilen soruda elde edilen görüşlerden bazılarının alıntılar şu şekildedir:

“...Bu gruplarda çok aktif olduğum söylenemez. Gruptan atabilirler bile beni o derece. Varlığım ile yokluğum bir. Sadece paylaşımları takip ediyorum. Ara sıra girip alanda bir değişiklik var mı ona bakıyorum...” (Eİ-203)

Eİ-203, “...çok aktif olduğum söylenemez...” sözü ile kendini sadece takip eden olarak açıklamaktadır.

“...Sınıfta yaptığım hemen hemen her şeyi paylaşmaya çalışıyorum. Güzel bir birlikteliğimiz var. Bazen başka yerlerde ilginç fikirlerle karşılaşıyorum, onları paylaşıyorum. Gönderilen çoğuna yorum yapıyorum...” (KA-235)

KA-235, “...her şeyi paylaşmaya çalışıyorum ... onları paylaşıyorum ... yorum yapıyorum...” sözü ile kendini iyi bir takipçi ve paylaşılan içerikleri inceleyen olarak açıklamaktadır.

“...Kendimi aktif bir kişi olarak nitelendirebilirim. Fakat bu takip etmekle kalmıyor. Genellikle paylaşımlara katkıda bulunuyorum. Bir web sitesinde veya forumda bir şey gördüğümde onu paylaşıyorum. Sınıfımdaki değişiklikleri sürekli gruptakilerle tartışıyorum. İlginç bir şey gördüğümde okulumdaki öğretmenlerle kurduğumuz Whatsapp grubuna gönderiyorum falan...” (Kİ-186)

Kİ-186, “...bu takip etmekle kalmıyor...” sözü ile kendini iyi bir takipçi, “... bir şey gördüğümde onu paylaşıyorum...” sözü ile paylaşılan içerikleri inceleyen ve “...gruptakilerle tartışıyorum...” sözü ile yorumlarla katkıda bulunan olarak açıklamaktadır.

2. Mesleki Gelişime Katkısına Yönelik Bulgular

“Topluluktan özel alan yeterlikleri veya genel mesleki yeterlikleri konusunda nasıl yararlanıyorsunuz?” sorusuna ait öğretmen görüşlerinin dağılımı Tablo 9.’da verilmiştir.

Tablo 9. Özel Alan veya Genel Mesleki Yeterlikleri Konusunda Yararlanma

Yeterlik Alanları	Görüşler	f	%
Özel Alan Yeterlikleri	Öğretim Yöntem ve Teknikleri	241	84
	Etkinliklere Ulaşma	228	79.4
	Farklı Uygulamalar	180	62.7
	Kaynak Oluşturma	125	43.6
	Ölçme ve Değerlendirme	73	25.4
Genel Mesleki Yeterlikleri	Güncel Konular ve Haberler	255	88.9
	Mesleki Yenilikler	204	71.1
	Rehberlik	143	49.8
	Pedagojik Gelişmeler	94	29.3
	Teknolojik Yenilikler	78	27.2
	Farkındalık/Bakış Açısı	76	26.5

Tablo 9’da görüldüğü gibi öğretmenler özel alan yeterlikleri konusunda en çok sınıf içi / sınıf dışı etkinliklere ulaşma ve öğretim yöntem ve tekniklerini çeşitlendirme çabası ile hareketlilik göstermektedir. Bunun dışında ise kendi alanlarına özel kaynak oluşturma ve ölçme değerlendirme çalışmalarına ulaşma çabası ile hareketlilik göstermektedirler. “Farklı Uygulamalar” başlığı ile verilen öğretmen görüşü ise öğretmenlerin özel alan becerileri ile ilgili uyguladıkları rehberliktir. Her branşın kendine özel geliştirmesi gereken beceriler bulunmaktadır. Bu becerilerin geliştirilmesine yönelik verilen cevaplar bu başlık altında toplanmıştır. Bunla birlikte genel mesleki yeterlikleri noktasında ise büyük oranda mesleki sorunların tartışılması, mesleki yeniliklerin takip edilmesi, mesleki haberler ve güncel konuların tartışılması şeklinde hareketlilik göstermektedirler. Bununla birlikte farklı bir bakış açısı yakalama veya farkındalık oluşturma, pedagojik gelişmeleri takip etme, rehberlik alanındaki çalışmalara ulaşma konusunda da hareketlilik göstermektedirler.

Yöneltilen soruda elde edilen görüşlerden bazılarına ait alıntılar şu şekildedir:

“...Sayın hocam malumunuz hayat değişiyor ve ilerliyor. Özellikle benim gibi yaşlı öğretmenler ile öğrenciler arasındaki yaş farkı açılınca onları anlamak da zor oluyor. Eski tip öğretmen olmak istemiyorum ben. Pedagojik çalışmaları çok takip ederim o yüzden. Teknoloji ile ilgili yeniliklerden de uygulayabileceklerimi alıyorum. Arkadaşlar hangi konularda zorlanmış ona bakıyorum. Naçizane fikrimi belirtiyorum. Kendi alanımızda artık tecrübemiz oldukça fazla olduğundan pek ilgilenmiyorum. Planları falan alıyorum o kadar...” (Eİ-74)

“...Özellikle sosyal medyada çok aktifim. Bir de birkaç mail grubuna üyeyim o yüzden kendi alanımla ilgili çok şey yapıyorum. Mesela sınav kağıtlarımı paylaşıyorum, planlarda değişiklik yaptığımda onu paylaşıyorum, kurs planlarını gönderirim, değişik soru gördüğümde gönderirim, arkadaşların sorularını çözerim. Bazen de bir soruyu farklı yollardan çözmeye çalışıyoruz. Merkezi bir okulda çalıştığım için aile iletişimi, iletişim, öğrenci koçluğu gibi alanlarda kendimi geliştirmeye çalışıyorum. Sadece blogları okuyorum ama bu konuda...” (EO-223)

“...Öğretmenlik mesleği önemli bir meslek. Öğretmenlerin kendini sürekli geliştirmesi şart. Ben buna inanıyorum. Ne kadar yapabiliyoruz tartışılır ama internet yaygınlaştıktan sonra daha kolay olmaya başladı. Fen alanında deneyler, etkinlikler, yabancı sitelerdeki çalışmalar falan karşıma çıkıyor. Onlara bakıyorum. Etkinlikler bizim için olmazsa olmaz. Onlarla öğretiyoruz. Ne kadar eğlenceli etkinlik varsa almaya çalışıyorum. Bunun dışında ise haberleri, yenilikleri takip ediyorum...” (KA-135)

“Kendi topluluklarınızı düşünerek mesleki gelişiminize katkıları konusunda neler söyleyebilirsiniz?” sorusuna ait öğretmen görüşlerinin dağılımı Tablo 10.’da verilmiştir. Bu soruda öğretmenlerin en aktif kullandıkları topluluğu düşünmeleri istenmiştir.

Tablo 10. Mesleki Gelişime Katkı

	Görüşler	f	%
Katkı Sağlama Yönü	Faydalı	198	69
	Faydasız	89	31
Katkı Çeşidi	Güncellenme	174	87.9
	Bakış Açısı/Vizyon Geliştirme	122	61.6
	Sorun Çözme	115	58.1
	Güncel Gelişmeleri Takip	95	48
	Kaynak Çeşitliliği	51	25.8
	Öz Değerlendirme	37	18.7

Tablo 10. incelendiğinde öğretmenler, çevrimiçi öğrenme topluluklarının mesleki gelişime katkı yönü olarak büyük bir çoğunluğu faydalı bulurken, %31 gibi önemli bir çoğunluk da faydalı olduğunu düşünmemektedir. Faydalı olduğunu düşünen öğretmenler arasından mesleki gelişime katkı noktasında çeşitlendirmeye baktığımızda ise öğretmenler güncellenme, yenilenme ve farklı bir bakış açısı oluşturma şeklinde önemli bir çoğunlukta görüş bildirmişlerdir. Güncellenme şeklinde görüş bildiren öğretmenler kendi bilgilerini güncelledikleri, çeşitli ve farklı güncel bilgileri eğitim ortamlarına aktarabildiklerinden bahsederken, günceli takip şeklinde görüş bildiren öğretmenler güncel haber ve duyuruları takip ettikleri ve bunlardan haberdar olduklarını vurgulamışlardır.

Yöneltilen soruda elde edilen görüşlerden bazılarına ait alıntılar şu şekildedir:

“...Özellikle projeler konusunda bana çok faydası dokundu. Bu gruplar sayesinde Erasmus+

projelerine katıldım. Bunun dışında fikir alışverişi yaptığımız gruplar var. Onlar yol gösterici oluyor. Sonuçta sınıfta öğrencilerle, velilerle veya öğretmen arkadaşlarla sorunlar yaşayabiliyoruz. Bu sorunları çözmeye yardımcı oluyor...” (KO-31)

KO-31’in “...projeler konusunda bana çok faydası dokundu...” sözü ile katılım gösterdiği gruplarda güncel gelişmeleri takip ettiğini ve “...fikir alışverişi yaptığımız gruplar var...” sözü ile kendini güncellediğini görebiliyoruz. Bunun yanında “...bu sorunları çözmeye yardımcı oluyor...” sözü ile de sorun çözme noktasında destek aldığını görebiliyoruz.

“...Doğru kullanıldığında oldukça katkısı olduğunu düşünüyorum. Sınıf her yerde sınıf, öğrenci her yerde öğrenci. Üç aşağı beş yukarı sorunlar hemen hemen her yerde aynı. Sizin yaşadığınız sorunu bir başkası da yaşamış olabiliyor. Ortak sorunları bu şekilde çözebiliyoruz. Bu gruplar beni daha tecrübeli hale getiriyor ve öğretmen arkadaşlarım arasında sivrildiğimi hissediyorum. Bu durum ise insanı mutlu ediyor...” (Eİ-28)

Eİ-28’in “...ortak sorunları bu şekilde çözebiliyoruz...” sözü ile sorun çözme noktasında destek aldığını görebiliyoruz. Ayrıca “...sivrildiğimi hissediyorum...” sözü ile öz değerlendirme yaptığını ve “...tecrübeli hale getiriyor...” sözü ile güncellenme noktasında katkı gördüğünü anlayabiliyoruz.

“...Bir katkısı olmuyor. Meslekte uzun yıllardır görev yapan biz öğretmenler için katkı sağlamıyor. Hep bildiğimiz şeyler. Ama mesleğe yeni katılan öğretmenler için ise oldukça faydalı. Onlar katılımlar, öğrensinler...” (EL-106)

“...Bence bir katkısı yok. Önceden dergiler yıllık plan gönderirdi şimdi internet. Sadece yer değişti. Öğretmenler odasındaki muhabbet değişmedi. Hala aynı...” (EO-38)

Mesleki gelişimine katkı noktasında bir faydası olmadığını düşünen öğretmenlerden EL-106’nın “...bir katkısı olmuyor...” sözü ile ve EO-38’in “...sadece yer değişti...” ve “...muhabbet değişmedi...” sözü ile mesleki gelişime katkı noktasında yararlanmadığını görebiliyoruz.

3. Öğretmenlerin Öğrenme Topluluklarının Mesleki Gelişimlerine Etkisi Konusunda Karşılaştıkları Zorluklara ve Kolaylaştırıcı Etkilere Yönelik Bulgular

“Kendi topluluklarınızı düşünerek bu topluluklarda karşılaştığınız zorlukların neler olduğunu düşünüyorsunuz?” sorusuna ait öğretmen görüşlerinin dağılımı Tablo 11.’de verilmiştir.

Tablo 11. Çevrimiçi topluluklarda karşılaşılan zorluklar

Görüşler	f	%
Bilginin Doğruluğu	179	62.4
İçerik Üreten Sabit Kişiler	162	56.4
Gereksiz paylaşımlar	147	51.2
İletişim Sorunları	120	41.8
Yeniliğe Kapalılık	74	25.8
Düzensizlik	68	23.7
Yönetim Eksikliği	43	15

Tablo 11. incelendiğinde öğretmenlerin büyük bir kısmı çevrimiçi öğrenme topluluklarında belirli kişilerin paylaşımlarda bulunması, bilginin doğruluğunun kontrolü ve gereksiz paylaşımlar konusunda zorluk yaşadığını belirtmiştir. Belli bir kesim öğretmen ise herhangi bir zorluk ile karşılaşmadığını düşünmektedir.

Yöneltilen soruda elde edilen görüşlerden bazılarına ait alıntılar şu şekildedir:

“...Bu tür gruplarda en büyük zorluk herkesin çok bildiğini sanmasıdır. Özellikle birkaç paylaşım yaptıktan sonra ben çok iyi öğretmenim edasına kapılarak yazmaları aşılması en büyük zorluk. Bir de özellikle siyasi bir konuda bir tartışma başladığında bu tür kişiler görüşlerinin kabul edilmesini ve onaylanmasını istiyor. Öğretmenler bile kendi arasında tartışmıyor, iletişim kuramıyor...” (EO-165)

EO-165’in “...iletişim kuramıyor...” sözü ile iletişim sorunları yönünden, “...herkesin çok bildiğini sanması...” sözü ile bilginin doğruluğu yönünden zorluk yaşadığını göstermektedir.

“...Sosyal bilgiler alanında bir gruba dahilim ve çok sık girmiyorum. Bunun en büyük nedeni ise gereksiz paylaşımlar. Yok sendikalar, yok reklamlar, yok haberler... Konu dışına çıkıyorlar. Ulaşmak istediğimize ulaşamıyoruz. Amaç dışına çıkıyor gibi geliyor bana...” (EO-101)

EO-101’in “... konu dışına çıkıyorlar...” sözü ile gereksiz paylaşımlar noktasında zorluk yaşadığını görüyoruz.

“...Hocam bence bir zorluk yok. Herkes istediği yere girip çıkabiliyor. Almak istediğini alıp uzaklaşıyor. Paylaşanlar buna nasıl dayanıyor bilmiyorum. Bir teşekkür bile etmiyorlar. İndirme sayısına bakıyorsun binlerce, yorum sıfır. Bence tek zorluğu internet. İnternetin yoksa zorluk başlar...” (Eİ-17)

Eİ-17’nin “...herkes istediği yere girip çıkabiliyor...” sözü ile düzensizlik noktasında, “...yorum sıfır...” sözü ile iletişim sorunları noktasında zorluk yaşadığını görebiliyoruz.

“...İnternet üzerindeki tek zorluk bilginin doğruluğu ve bilgi kirliliğidir. Bir konu ile ilgili bir şey okuyorsunuz veya izliyorsunuz. İzlediğiniz şey doğru mu belli değil. O konuda birçok bilgi var. Hangisi doğru? Ben internetteki bilgiye güvenemiyorum. Paylaşan kişi bu konuda ne kadar uzman bilmiyoruz. Diyelim ki doğru kabul ettiniz. E her yerde aynı öğrenci yok ki. Oradaki gibi uygulayamazsınız. Mutlaka değiştirmeniz gerek. Paylaşılanlar güzel ama uygulamak zor...” (EL-63)

EL-63’ün “...bilginin doğruluğu ve bilgi kirliliğidir...” sözü ile bilginin doğruluğu noktasında zorluk yaşadığını görüyoruz.

“...Küçük bir topluluğun bile bir lidere, başkana veya yöneticiye ihtiyacı varken sizin tabirinizle internet topluluklarının yöneticisiz olması, herkesin başına buyruk olması en büyük zorluk. İletişim yoksunu bir ülkeyiz zaten bir de önemli bir konu paylaşıldı mı hemen tartışma başlıyor. Tartışmadan hemen kavga çıkıyor. İnsanlar kaba bir şekilde yazıyor birbirine. Yöneticiler ise tarafsız olamıyorlar. Onlar da taraflarını belli ediyor. Zaten iradesizler. Yetkileri yok ki yönetmeye...” (Eİ-121)

Eİ-121’in “...yöneticisiz olması...” sözü ile yönetim eksikliğinden, “...herkesin başına buyruk olması...” sözü ile düzensizlikten, “...tarafsız olamıyorlar...” sözü ile iletişim sorunlarından zorlandığını görebiliyoruz.

“...İnternetteki yazıların içeriğini anlamak zor. İnsanlar okumuş olmak için okuyor. Mesajları almıyor. Zaten gerek gruplarda gerekse bloglarda belli başlı kişiler paylaşımında bulunuyor. İçerik yönetimi belli kişilerin elinde. Ayrıca çok az web sitesi veya grup yeniliğe açık. Değişik bir şey paylaşıldığında bu olmaz yorumları hemen kendini gösteriyor. Facebook ve Twitter çok kullanmıyorum bunun nedeni de bilgi akışının düzensiz olması. Belli bir düzen içinde gelmiyor bilgiler. Karışık bilgiyi okuyup anlamak analiz etmek zor oluyor. Karmaşa söz konusu...” (EO-251)

EO-251’in “...insanlar okumuş olmak için okuyor...” sözü ile yeniliğe kapalılık noktasında, “...belli başlı kişiler...” sözü ile içerik üreten sabit kişiler noktasında, “...çok az web sitesi veya grup yeniliğe

açık...” sözü ile yeniliğe kapalılık noktasında, “...belli bir düzen içinde gelmiyor...” sözü ile düzensizlik noktasında zorluk yaşadığını görebiliyoruz.

“Kendi topluluklarınızı düşünerek bu toplulukların mesleki anlamda kolaylaştırıcı etkilerinin neler olduğunu düşünüyorsunuz?” sorusuna ait öğretmen görüşlerinin dağılımı Tablo 12.’de verilmiştir.

Tablo 12. Çevrimiçi toplulukların kolaylaştırıcı etkileri

Görüşler	f	%
Bilgiye hızlı ulaşım	165	57.5
Kaynaklara ulaşma	152	53
Günceli takip etme	139	48.4
Farkındalık oluşturma	74	25.8
Sorunları çözmeye yardımcılaşma	65	22.6
Mesleki deneyim kazanma	44	15.3

Tablo 12. incelendiğinde öğretmenlerin büyük çoğunluğu bilgiye hızlı ulaşım, kaynaklara ulaşım ve günceli takip etme şeklinde görüş bildirirken çok az bir kısmı da (f=21; %7.3) kolaylaştırıcı bir etkisinin olmadığı yönünde görüş paylaşmıştır.

Yöneltilen soruda elde edilen görüşlerden bazılarının alıntılar şu şekildedir:

“...Bana göre en büyük kolaylık tecrübe paylaşımı. Eskiden biz gibi tecrübeli öğretmenleri yakalamak, onlarla vakit geçirmek, konuşmak gerekirdi. Şimdi hayat hızlı ve o vakit ayırma kısmı çok zor. Ama teknoloji gelişti. Şimdi yeni mezun öğretmenler deneyimli öğretmenler ile aynı ortamda bulunabiliyor bu da onlara mesleki deneyim kazandırıyor...” (KO-51)

KO-51’in “...tecrübe paylaşımı...” sözü ile sorunları çözmeye yardımcılaşma ve mesleki deneyim kazanma noktasında kolaylaştırıcı bir etkisi olduğunu dile getirmektedir.

“...İnternet üzerindeki tüm ortamların en büyük kolaylığı iletişim. İletişimi kolaylaştırması ile birlikte bilgiye ulaşım da hızlanmış durumda. Katıldığım tüm ortamlardaki arkadaş çevresi o kadar etkileyici bir yakınlığa sahip ki aile olmuş durumdasınız bir süre sonra. Herkes birbirine yardım etmek geliştirmek için çabalyor. Bu durumda öğretmenlerde mesleki sevgiyi de geliştiriyor. Mesleğini seviyor kişi...” (KO-69)

KO-69’un “...bilgiye ulaşım da hızlanmış...” sözü ile bilgiye hızlı ulaşım, kaynaklara ulaşma noktasında, “...yardım etmek, geliştirme için çabalyor...” sözü ile sorunları çözmeden yardımcılaşma noktasında kolaylaştırıcı bir etkisi olduğunu dile getirmektedir.

“...Oturduğunuz yerde bir fikir geliştiremezsiniz. Mutlaka etkileşim içine girmeniz gerekiyor. Bu etkileşim de sizin ufkunuzu açıyor. Yeni fikirler gördükçe siz de fikir geliştirmeye başlıyorsunuz. Bu durum sizi bambaşka bir öğretmen yapıyor. Farkındalık seviyeniz artıyor. Kendinize bakıyorsunuz, eğitimin gittiği noktaya bakıyorsunuz ve kendinizi geliştirmeye devam ediyorsunuz. Bu geliştirme süreci ise size birçok mesleki deneyim sunuyor. Bu deneyimler sayesinde işinizi severek yapmaya başlıyorsunuz...” (Kİ-273)

Kİ-273’ün “...sizin ufkunuzu açıyor...” sözü ile farkındalık oluşturma noktasında, “...birçok mesleki deneyim sunuyor...” sözü ile mesleki deneyim kazanma noktasında kolaylaştırıcı bir etkisi olduğunu dile getirmektedir.

“...Benim için kolaylaştırıcı bir etkisi yok denecek kadar az. Yani farklı kitaplara ulaşabiliyorum,

sınavlar, evraklar gibi belgelere ulaşabiliyorum. Bu iyi bir durum. Mesela okul idaresi bir belge istiyor buna kolayca ulaşabiliyoruz. Bunun yanında güncel haberleri, gelişmeleri hızlı bir şekilde alıyoruz. Haberdar oluyoruz...” (Eİ-57)

Kolaylaştırıcı etkisinin az olduğunu düşünen Eİ-57 bunu “...yok denecek kadar az...” sözü ile dile getirmektedir. Bunun yanında “...farklı kitaplara ulaşabiliyorum...” sözü ile kaynaklara ulaşma noktasında kolaylaştırıcı bir etkisi olduğunu dile getirmektedir.

“...Ben kolaylaştırıcı bir etkisi olduğunu düşünmüyorum. Her şey teknolojinin getirdiği gibi. Yani olması gereken gibi. Mesela etkinlikleri bizim yerimize hazırlayacak kapasiteye gelemedi daha. Ha elden almışsınız etkinlik kağıdını ha internetten. Bence ikisi de aynı şey...” (Eİ-144)

Kolaylaştırıcı etkisinin olmadığını düşünen Eİ-144 “...teknolojinin getirdiği gibi...” sözü ile teknolojik gelişmelerin etkisi olduğunu buna ek olarak bir kolaylaştırıcı etkisi olmadığını dile getirmektedir.

“Topluluktan beklentileriniz / topluluğa giriş ihtiyacınız nedir?” sorusuna ait öğretmen görüşlerinin dağılımı Tablo 13.’de verilmiştir.

Tablo 13. Çevrimiçi Topluluklardan Beklentiler, İhtiyaçlar

	Görüşler	f	%
İhtiyaçlar	Yeni Bilgi	211	73.5
	Günceli Takip Etme	170	59.2
	Mesleki Gelişim	169	58.9
	Kaynak	124	43.2
	Sorunların Çözümü	61	21.3
	Topluluk İçinde Olma	38	13.2
Beklentiler	Katılımın Artması	205	71.4
	Yenilik/Değişim	182	63.4
	Nitelik	148	51.6
	Çeşitlilik	74	25.8
	Farklılık	41	14.3

Tablo 13. incelendiğinde öğretmenlerin ihtiyaçlar noktasında büyük çoğunluk mesleki gelişim, yeni bilgiye erişim ve günceli takip etme ihtiyacından kaynaklı bu topluluklarda bulunmaktadır. Çok az bir kısmı ise topluluk içinde olma ihtiyacından kaynaklı olarak varlıklarını devam ettirmektedirler. Beklentileri arasında ise niteliğin artması, katılımın artması ve yenilik gelmesi büyük bir çoğunluğa sahiptir. Bununla birlikte çok az bir kısmı da (%20.6; f=59) beklenti içinde bulunmamaktadır.

Yöneltilen soruda elde edilen görüşlerden bazılarının alıntılar şu şekildedir:

“...Mesleki gelişim ihtiyacı ve eğitim camiasındaki kişileri tanıma ihtiyacı için girdim. Mesleki gelişim sürecinin süreklilik sağlaması için sürekli bir ihtiyaç durumu ortadadır. Bu tür gruplardan beklentim ise daha nitelikli paylaşımlarda bulunması, bilginin çeşitliliğini sağlaması ve farklı bilgiyi sunması...” (KO-21)

KO-21’in “...mesleki gelişim ihtiyacı...” sözü ile mesleki gelişim noktasında, “...kişileri tanıma ihtiyacı için...” sözü ile topluluk içinde olma noktasında ihtiyaçları olduğu, “...nitelikli paylaşımlarda bulunması, bilginin çeşitliliğini sağlaması...” sözü ile nitelik ve çeşitlilik noktasında beklentileri olduğu gözlenmektedir.

“...Öğrenen öğretmen olma ihtiyacı benim bu tür ortamları takip etmemin nedeni. Yeni bilgiye, farklı

bilgiye hemen ulaşabiliyorum. Kendimi sürekli bir geliştirme çabası içinde olmamı sağlıyor bu da. Bu süreç ile birlikte tek beklentim ise öğrencilerimin mutlu bir öğrenen olması...” (Kİ-49)

Kİ-49’un “...öğrenen öğretmen olma ihtiyacı...” sözü ile mesleki gelişim noktasında, “...yeni bilgiye, farklı bilgiye hemen ulaşabiliyorum...” sözü ile yeni bilgi noktasında ihtiyaçları olduğu, “...öğrencilerimin mutlu bir öğrenen olması...” sözü ile değişim noktasında beklentileri olduğu gözlenmektedir.

“...Haber almanın ve bilgiye ulaşmanın hızlı olması ve bunlara olan ihtiyacın artmasını da sağlıyor. Güncel bilgiyi takip etme ihtiyacı ile giriyorum sayfalara. Bir topluluk içinde olmak gerekiyor artık. Bu topluluk ile hareket etmek öğretmenlerin gücünü artıracaktır. Katılımın artması ve daha çok paylaşımın yapılması konusunda bir beklentim olduğunu söyleyebiliriz...” (KL-86)

KL-86’nın “...bilgiye ulaşmanın hızlı olması...” sözü ile yeni bilgi noktasında, “...güncel bilgiyi takip etme ihtiyacı...” sözü ile günceli takip etme noktasında, “...bir topluluk içinde olmak gerekiyor...” sözü ile topluluk içinde olma noktasında ihtiyaçları olduğu, “...katılımın artması...” sözü ile katılımın artması noktasında, “...daha çok paylaşım yapılması...” sözü ile çeşitlilik noktasında beklentilerinin olduğu gözlenmektedir.

“Topluluktan beklentilerinizi veya topluluğa giriş ihtiyacınızı okuldan veya çevrenizden karşılama noktasında yaşadığımız sorunlar nelerdir?” sorusuna ait öğretmen görüşlerinin dağılımı Tablo 14.’de verilmiştir.

Tablo 14. Okuldan veya çevreden ihtiyaçların karşılanmasında karşılaşılan sorunlar

Görüşler	f	%
Maddi imkansızlıklar	147	51.2
Okul imkanlarının sınırlılığı	139	48.4
Zamanın kısıtlı olması	133	46.3
Bireyselleşme	85	29.6
Samimiyetsizlik	71	24.7
İletişimsizlik	63	22
Paylaşımların sınırlılığı	54	18.8

Tablo 14. incelendiğinde büyük çoğunluğun maddi imkanlar, okul imkanları ve zaman sorunu yaşadığını belirtmiştir. Bir kısım öğretmen ise iletişim, samimiyet, bireyselleşme ve paylaşımlardaki sınırlılığa vurgu yapmıştır.

Yöneltilen soruda elde edilen görüşlerden bazılarına ait alıntılar şu şekildedir:

“...Okullardaki öğretmen odaları artık çok kötü bir hal almış durumda. Bu durum ise insanların kendini geliştirmesindeki en büyük sorun. Öğretmenler arası çekememezlik hat safhada ki bunu samimiyetsizlikle destekliyorlar. Öğretmenler arası yarış olduğu için mesleki paylaşım çok az. Genelde sıradan konular konuşuluyor. Mesleki alandaki iletişim ise neredeyse durmuş düzeyde...” (KO-169)

KO-169, “...bunu samimiyetsizlikle destekliyorlar...” sözü ile samimiyetsizlik nedeninden, “...mesleki alandaki iletişim ise neredeyse durmuş düzeyde...” sözü ile iletişimsizlik nedeniyle ihtiyaçlarını karşılayamadığını dile getirmektedir.

“...Okulun bir kültürü, sınıfın bir kültürü olduğu gibi öğretmenler odasının da bir kültürü var. Eğer öğretmenler odasındaki kültür öğrenmeye odaklı değilse işiniz zor. İhtiyaç oluşturma ve ilgilerin paylaşımı noktasında ise öğretmenlerde acayip bir ilgisizlik var. Zaten mesleki gelişim konularını

konuşmaya kalktığınızda ilgisiz kişilerle iletişim bile kuramıyorsunuz. Sorun büyük hocam...” (EL-4)

EL-4, “...ilgilerin paylaşımı noktasında...” sözü ile paylaşımların sınırlılığı, “...ilgisiz kişilerle iletişim bile kuramıyorsunuz...” sözü ile iletişimsizlik nedeniyle ihtiyaçlarını karşılayamadığını dile getirmektedir.

“...Öğretmenlerin duyarsızlığı okuldaki sorunların en büyüğü. Öğretmenler zaten bilgi yönünden eksik. Her ne kadar kabul etmeseler de. Edindikleri bilgiler de bir o kadar işe yaramaz Öğretmenler mesleki anlamda kendilerini geliştirme istemiyor. Hala daha göreve başladıkları bilgileri kullanmaya devam ediyorlar. Bu kişilerle mesleki gelişiminizi devam ettiremezsiniz...” (EL-229)

EL-229, “...öğretmenlerin duyarsızlığı...” sözü ile iletişimsizlik nedeniyle ihtiyaçlarını karşılayamadığını dile getirmektedir.

4. Öğretmenlerin Çevrimiçi Toplulukların Güçlü, Zayıf ve Geliştirilmesi Gereken Boyutlarına İlişkin Görüşlerine Yönelik Bulgular

“Bu toplulukların üstün yönleri nelerdir?” sorusuna ait öğretmen görüşlerinin dağılımı Tablo 15.’de verilmiştir.

Tablo 15. Çevrimiçi toplulukların üstün yönleri

Görüşler	f	%
Hızlı Erişim	247	86
İhtiyaç Karşılama	210	73.2
Çeşitlilik	196	68.3
Üretim	177	61.7
Ekonomi	103	35.9
Ortak Payda	82	28.6
Sorun-Çözüm İşlevi	39	13.6

Tablo 15. incelendiğinde öğretmenler en çok hızlı erişim, çeşitlilik, ihtiyaç giderme şeklinde görüş bildirirken az bir kısmı sorun – çözüm işlevi şeklinde görüş bildirmiştir. Önemli bir kısım öğretmen ise ekonomi ve üretim şeklinde görüş bildirmiştir.

Yöneltilen soruda elde edilen görüşlerden bazılarına ait alıntılar şu şekildedir:

“...Bilgiye çabuk erişim bu tür sayfaların en önemli özelliği. Teknoloji bu kadar hızlı iken insanların yavaş kalması bence düşünülemez. Her şey hızlı. Bir haber çıktığında okula resmi yazı gelmeden haberimiz oluyor. Alanımızla ilgili bir şey değiştiğinde hemen haberimiz oluyor...” (EL-188)

“...Garip bir şekilde olsa da paylaşım bence en üstün konu. Yani ülkemizin insanını göz önüne aldığınızda üretmeyen bir kesim gibi görünebilir ama öğretmenler öyle değil. Garip olan kısım da bu zaten. Bazı öğretmenler sürekli ne paylaşabilirim diye düşünüp tüm kaynaklarını insanların hizmetine sunabiliyor. Tüm ihtiyaçlarını karşılayabiliyorsunuz. Tek istedikleri ise bir teşekkür...” (KA-60)

“...Paylaşım ve paylaşımın gücü diyebiliriz buna. Paylaşan kişilerin deneyimlerini gözlemleme şansınız var. Böylece siz de deneyim kazanmış oluyorsunuz. Bazı müfredat konularında öyle güzel tartışma ortamları oluşuyor ki sanırsınız karşınızda akademisyenler var. Paylaşımında bulunan kişiler her ne kadar sabit kişiler olsa da gayet verici kişiler. Bu kişiler ile ihtiyaçlarımızı karşılarken bir yandan da öğretmenlerin aslında sanıldığı kadar boş olmadığını görebiliyoruz. Yayın hazırlayan ve bunları paylaşan kişiler var. Tabi bunlar hiçbir yayınevi tarafından kabul edilmiyor orası da ayrı bir konu...”

(EO-281)

“...Gerek müfredatla ilgili bir konu olsun gerek diğer eğitim alanında bir konu olsun ortaya çıkan sonuç bence üstün yönü. Birçok öğretmenin katılımı ile bir tartışma ortamı oluşabiliyor. Sizin sorununuzu çözmek için araştıran, çözüm üreten ve beyin fırtınasına katılarak sorunları yok etmeye çalışan bir kitle var. Kimse umursamaz değil...” (KL-33)

“Sizce bu toplulukların geliştirmesi gereken noktaları nelerdir?” sorusuna ait öğretmen görüşlerinin dağılımı Tablo 16.’da verilmiştir.

Tablo 16. Çevrimiçi toplulukların geliştirilmesi gereken noktaları

Görüşler	f	%
Yenilikçilik	127	44.3
Çeşitlilik	111	38.7
Düzen	98	34.1
Daha çok kişiye ulaşma	91	31.7
Güncellik	79	27.5
Kalite	74	25.8

Tablo 16. incelendiğinde öğretmenlerin büyük bir kısmının yenilikçilik ve çeşitlilik şeklinde görüş bildirdiği gözlenmektedir. Bununla birlikte önemli bir kısım da (f=93; %32.4) fikir belirtmemiştir.

Yöneltilen soruda elde edilen görüşlerden bazılarına ait alıntılar şu şekildedir:

“...Dünya nerede biz neredeyiz. Güncellik yok. Dünya eğitim sistemlerini takip edemiyoruz. Hala kendi içimizdeyiz ve yurt dışına açılmamışız. Kendi içimizde birçok şey paylaşıyoruz tamam ama bunu diğer ülkeler nasıl yapıyor bilmiyoruz. Zaten bu tür ortamlarda akademisyenler de yok. Ortak karar verilen bir konunun akademik alandaki karşılığını veya doğru yanlışlığını bilmiyoruz. O yüzden gerçekçi bulmuyorum paylaşımlar...” (KL-12)

“...Geliştirilmesi gereken çok nokta var. Mesela yenilikçilik yok, bilgiye açıklık, açıklık yok, çeşitlilik yok anlık geri dönütler yok, yok da yok. Bunları kim düzeltir nasıl düzeltir o noktada ise kültür oluşması gerektiğini düşünüyorum. İnternet kültürümüzü geliştirmemiz gerekiyor. Öne gelen kişiler de buna örnek olmalı...” (KO-41)

“...Geliştirilmesi gereken noktalardan birisi bence tüm öğretmenleri dahil etmek. Öğretmenlerin mesleki gelişmelerini desteklemek. Öğretmenler kendini geliştirmesi gereken en önemli kişiler. Bu tür sitelerin örneklerini çoğaltmak gerek. Hem rekabet olursa belki daha iyi paylaşımlar yapılır...” (EO-257)

“...Paylaşımlar yapılıyor evet ama nitelikleri konusunda biraz düşünmemiz gerek. Paylaşımçı kişilerin şevkini kırmadan yapıcı eleştirilerle onları yönlendirmemiz gerek. Daha realist paylaşımlar gerek bize. Uygulanabilir ve diğer ülkeler düzeyinde paylaşımlar gerek. Test ve sıradan etkinlik paylaşılmamalı artık...” (Eİ-94)

“Sizce bu toplulukların güçlü ve zayıf yönleri nelerdir?” sorusuna ait öğretmen görüşlerinin dağılımı Tablo 17.’de verilmiştir.

Tablo 17. Çevrimiçi Toplulukların Güçlü ve Zayıf Yönleri

Görüşler	f	%
----------	---	---

Güçlü Yönleri	Ulaşılabilirlik	149	51.9
	Güncellik	127	44.3
	Farklı Görüşler	75	26.1
	Zengin İçerik	54	18.8
Zayıf Yönleri	Güvenirlilik	174	60.6
	Sıradanlık	154	53.7
	Gereksiz İçerik	136	47.4
	Uygulanabilirlik	62	21.6

Tablo 17. incelendiğinde güçlü yön olarak ulaşılabilir ve güncel olmasına dikkat çekerken, zayıf yön olarak güvenirlilik, sıradanlık ve gereksiz içerik noktalarına dikkat çekmiştir. Yöneltilen soruda elde edilen görüşlerden bazılarına ait alıntılar şu şekildedir:

“...Güçlü yönlerden bahsedecek olursak sanırım herkesin söylediği bir şeydir; kolay erişim. Fakat bu sitelerin güçlü yönü mü yoksa internetin güçlü yönü mü tartışılır. Zayıf yönlerden ise bende rutine dayanması. Artık hep aynı şeyler söylenir oldu. Farklı şeyler söylemek gerek bence...” (EO-199)

“...*** sitesinde ve buna benzer sitelerde çok fazla karşılaşıyorum ve hoşuma gidiyor. Farklılık güzel şey. Bunların en güçlü olduğu nokta burası. Bir öğretmenin öğretmenler odasında söyleyemeyeceği bir şeyi burada sizin karşınıza çıkarıyor. Aslında bunlar zengin bir bilgi kaynağı. Ama okuyana. Zayıf yön olarak ise bazı şeylerin sınıf seviyesine uygun olmadığını düşünüyorum. Hatta bırakın sınıf seviyesini Türk kültürüne uygun değil...” (Kİ-35)

“...Birkaç Facebook grubuna üyeyim. Neredeyse Türkiye'nin her yerinden insanlar var. Bu beni çok mutlu ediyor. Her kesimde çalışan öğretmeni görme şansımız oluyor. Bu kişilerle bir arada olunca her konudan soru sorma imkânınız da oluyor. Bunlar güçlü yanı. Fakat bir de gereksiz paylaşımlar yapan kişiler var. Onların engellenmesi lazım. Siyaset, sendika veya ekonomi gibi konularda tartışma yaratmak için uğraşıyorlar. Ya da gereksiz bilgileri paylaşıyorlar. Mesela sosyal bilgiler grubunda matematik sorusu paylaşmak gibi...” (EO-125).

5. Çevrimiçi Öğrenme Topluluklarındaki Öğretmenlerin Bu Topluluklara Üye Olmayan Öğretmenlere ve Geleneksel Öğrenme Topluluklarına İlişkin Değerlendirmelerine Yönelik Bulgular

“Topluluğa üye olmayan öğretmenler hakkındaki görüşleriniz ve önerileriniz nelerdir?” sorusuna ait öğretmen görüşlerinin dağılımı Tablo 18.'de verilmiştir.

Tablo 18. Çevrimiçi Öğrenme Topluluklarında Olmayan Öğretmenler

Görüşler		f	%
Katılmayan	Fırsatları kaçırma	203	70.7
Öğretmenlere	Kendini yeterli görme	153	53.3
Yönelik Görüşler	Gelişime kapalılık	144	50.2

	Vizyon sahibi olamama	63	22
Katılmayan	Katılım gerekliliği	251	87.5
Öğretmenlere	Güncellik	97	33.8
Yönelik Öneriler	Mesleki gelişim ihtiyaçlarını belirleme	41	14.3
	Deneyim Paylaşımı	38	13.2

Tablo 18. incelendiğinde görüşler noktasında fırsatları kaçırdıkları, gelişime kapalı oldukları ve kendini yeterli gördüklerine vurgu yaparken öneri noktasında ise büyük bir çoğunluk katılımlarının sağlanmasını önermektedir.

Yöneltilen soruda elde edilen görüşlerden bazılarının alıntıları şu şekildedir:

“...Gelişime kapalılar demek ki. Bakış açılarını geliştirmeleri gerekiyor. Çağ değişti. Artık eski bilgi ile yeni öğrencilere bir şey öğretemezsiniz. Bu topluluklar öğretmenleri geliştiriyor. Hem kolay hem ucuz. Arada bir telefonu açıp bunlara göz gezdirmek zor bir şey değil. Ama alışkanlık kazanmaları gerekiyor işte...” (Eİ-232)

“...Bu öğretmenler kendilerini yeterli görüyorlar bence. Biraz da bencillik var. Fakat bizim de kendimize sormamız gereken şey şu; bu tür öğretmenlere mesleki gelişim ihtiyacını belirletebiliyor muyuz? Neden girmiyorlar. Bunu bir eksiklik olarak görmüyorlar mı? Bu eksikliği hissettirdiğimizde girerler belki...” (KO-109)

“...Bu tür şeyleri gereksiz gören bir grup var. Kendi dışlarındaki ortamların farkında değiller. Belki bunları görseler pişman olurlar. Tüm öğretmenler katılsa yeniler, eskilerin deneyimlerinden, eskiler de yenilerin yaratıcılığından yararlanırlar. Bir düzen bulur okullar...” (KA-88)

“...Hizmetiçi eğitimlere zor oluyor, yoruluyoruz, gitmek gelmez pahalı, vakit kaybı, evde bekleyen var gibi bahanelerle katılmıyorlar. Ya bunlar? Bütün bahaneleri aşıyor aslında. Bunlar gelişime kapalı insanlar aslında. Halbuki paylaşmayı öğrenirler. İnteraktif bir şekilde faydalanırlar birbirlerinden. Tüm öğretmenler katılmalı bence. Herkes katılsın...” (Kİ-209)

“Geleneksel öğrenme topluluklarını düşündüğümüzde bu tür çevrimiçi gruplarla karşılaştırması sonucunda neler elde edersiniz?” sorusuna ait öğretmen görüşlerinin dağılımı Tablo 19.’da verilmiştir. Bu sorunun analizinde öğretmenlerin geleneksel öğrenme topluluklarına katıldıkları ve aktif rol aldıkları görülmektedir.

Tablo 19. Geleneksel Öğrenme Toplulukları ile Karşılaştırma

Görüşler	f	%
Daha Hızlı	219	76.3
Daha Teknolojik	193	67.2
Daha Fazla Bilgi	157	54.7
Yenilikçi	103	45.3

Daha Üretici	71	24.7
Daha Aktif	56	19.5
Etkili	32	11.1

Tablo 19. incelendiğinde büyük bir çoğunluğun hızlı ve teknolojik olması yönünde görüş bildirdiği bu görüş yoğunluğunu daha fazla bilgi içerdiği konusundaki görüşün takip ettiğini görebiliyoruz.

Yöneltilen soruda elde edilen görüşlerden bazılarına ait alıntılar şu şekildedir:

“...Yapılandırmacı yaklaşımın düz anlatım yöntemi ile anlatıldığı bir ülkedeyiz hocam. Nasıl hizmetiçi eğitimlerin daha iyi olmasını bekleyebiliriz ki? Bu tür topluluklar genellikle daha teknolojik, daha hızlı ve daha çağcıl...” (KO-87)

“...Geleneksel toplantılar uzun aralıklı olduğu için ne kadar çok bilgi verilirse verilsin zamana yayıldığı için bilgi miktarı azalır. İnternet ortamında ise daha fazla bilgi bulunur. Ayrıca hizmetiçi eğitimlere katılan kişiler belirlidir. Bunlar az da olsa öğrenmek isteyen gruptur. Ama çevrimiçi ortamda herkes gelişime açık, herkes aktif. İnsanların birbiri ile iletişimi daha yoğun. İnteraktif bir ortam var...” (Kİ-127)

“...İnternet ortamları daha üreticidir. Çünkü herkes bir şey paylaşır. Öneri fazladır. Öneriye göre uygulama da fazladır. Öğretmenleri uygulamaya yönlendirir. Çok yönlü kişiler vardır. Herkes birbirinin hobilerinden faydalanır. Bir sorunla karşılaşmış bunu paylaştığınızda dakikalar içinde bir yanıt gelebilir. Fakat bu kadar olumlu özelliğe rağmen bence bunlara karşı yeterince kuvvetli bir durum daha var ki o da daha az güvenilir olması. Bilginin güvenilirliğini ölçmek zor...” (EO-261)

“Çevrimiçi öğrenme toplulukları ile eklemek istedikleriniz nelerdir?” sorusuna öğretmenler eklemek istediği bir görüş olmadığını belirtmiştir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Öğretmenler formal bir şekilde Milli Eğitim Bakanlığının düzenlemiş olduğu seminer, kurs veya hizmetiçi eğitimlere katılırken, diğer kurum ve kuruluşların eğitimlerine de gönüllülük esasına dayalı olarak katılabilmektedir. Fakat bunun yanında öğretmenler, informal olarak çevrimiçi topluluklar aracılığı ile de mesleki gelişim süreçlerini desteklemeye çalışmaktadır. Ekici & Kıyıcı (2012) tarafından yapılan araştırmada ise gelecekte informal toplulukların formal toplulukları kapsayarak sosyalleşeceğini öngörmektedir. Bu durum informal bir şekilde oluşan çevrimiçi öğrenme topluluklarını formal hale getirecek ve sosyal ağlar aracılığı ile yaygınlaştırıcı bir etki gösterecektir.

Yapılan araştırmalar öğretmenlerin sosyal medya veya diğer internet aracılığı ile sunulan içeriklere yoğun bir şekilde ulaştıklarını göstermektedir. Özmen, Aküzüm, Sünkür ve Baysal (2011) tarafından yapılan araştırmada da öğretmenlerin ve okul idarecilerinin yüksek oranda sosyal medya kullandığı ve internette sunulan içeriğe ulaştıkları belirlenmiştir. Bu durum öğretmenlerin mesleki gelişim süreçlerini internet üzerinden desteklerini de ortaya koymaktadır. Bunun en büyük nedenlerinden birisi de internet üzerinden sunulan içeriğin daha ekonomik olmasıdır. Bu ekonomiklik maddi alanda olduğu gibi zaman, sosyallik gibi alanlarda da ekonomiklik kazandırmaktadır.

Araştırmada çevrimiçi ortamlarda oluşturulmuş öğrenme topluluklarının mesleki gelişime katkısı öğretmen görüşleri kapsamında değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Görüşme yapılan öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu mesleki gelişim sürecinde sosyal medya sitesi olan ve eğitim alanında oldukça kullanılan Facebook'u kullanmaktadır. Bunun en büyük nedeni ise ülkemizdeki bir çok kişinin bu web sitesini kullanıyor olmasıdır. Facebook dışında öğretmenler genellikle diğer popüler sosyal medya siteleri olan Twitter ve Instagram'ı kullanmaktadırlar. Bu durum ise mesleki gelişim sürecinden önce ilk olarak öğretmenlerin toplumsal/bilişsel buradalık sağlama, kendilerine sanal bir kimlik oluşturma isteğini yerine getirmek istemesi şeklinde açıklanabilir. Sosyal medya kullanımı ise öğretmenler arasında yüksektir. Öğretmenlerin genellikle sosyal medyada aktif oldukları gözlenmiştir. Bu ise toplumsal/bilişsel buradalıklarının devam ettirme ve sanal arkadaşlarının çevrimiçi kimliklerini gözleme isteği ile açıklanabilir. Öztürk ve Deryakulu (2011) tarafından yapılan araştırmada da çevrimiçi topluluklarda bilişsel buradalık düzeyinin yüksek olduğu yönde bulgular elde edilmiştir. Bu durumda araştırmamızda da kişilerin bilişsel buradalıklarını ortaya koyma çabaları ile desteklenmektedir.

Çevrimiçi ortamlarda hareketlilik gösteren öğretmenlerin durumları incelendiğinde ise kendilerini içerikleri takip eden, inceleyen, yorumlarla katkıda bulunan şeklinde tanımlamışlardır. Haber akışı bölümünde karşılaştıkları veya istekli olarak inceledikleri ve katkıda buldukları içerik ile etkileşime girmektedir. Bu kapsamda öğretmenlerin mesleki gelişim süreçleri ile ilgili olarak gerek içerik gerekse çevrimiçi öğrenme topluluğunda bulunan diğer kişilerle etkileşimde buldukları gözlenmektedir. Bu etkileşim ise onların mesleki gelişim süreçlerine katkıda bulunmaktadır.

Çevrimiçi öğrenme topluluklarındaki öğretmenlerin bu iletişim ve etkileşimi mesleki gelişimlerine katkı sağlamaktadır. Bu katkı genellikle öğretmenlerin mesleki alandaki çalışmaları takip etmeleri, yeniliklerden haberdar olmaları, kendilerine farklı bir bakış açısı oluşturmak ve eğitim vizyonlarını geliştirme yönündedir. Elde ettikleri bilgileri eğitim öğretim ortamına aktarmaları ise bilgiyi uygulama noktasında harekete geçtiklerini de göstermektedir. Yılmaz, Gümüş ve Okur (2005) tarafından yapılan araştırmada da yüksek öğrenim düzeyinde çevrimiçi öğrenme ortamı katılımcılara olumlu etki göstermiştir. Aynı şekilde Özmen, Aküzüm, Sünkür ve Baysal (2011) tarafından yapılan araştırmada da sosyal medyanın olumlu katkıları desteklenmiştir. Araştırma kapsamında da öğretmenlere mesleki alanda katkı sağladığı bulgusu ortaya çıkmıştır.

Mesleki gelişime katkı noktasında genel mesleki yeterlikler incelendiğinde özellikle kişisel ve mesleki değerler – mesleki gelişim boyutunda katkı sağladığı gözlenmektedir. Bununla birlikte öğrenciyi tanıma boyutu da önemli bir ağırlığa sahiptir. Fakat öğretmenler mesleki gelişime katkı noktasında genel mesleki yeterlikler boyutlarından okul, aile ve toplum ilişkileri boyutuna, öğrenmeyi, gelişimi izleme ve değerlendirme boyutuna ait görüş belirtmemişlerdir. Bu durum görüşülen öğretmenlerin en çok mesleki gelişim ve öğrenciyi tanıma boyutlarında yararlandıklarını göstermektedir. Öğretmenler kendi ihtiyaçları doğrultusunda mesleki gelişim süreçlerini düzenlediği göz önünde bulundurulduğunda öğretmenlerin en çok mesleki değerler, yenilikler veya öğrenciyi tanıma boyutlarından kendilerini eksik hissettiklerini söyleyebiliriz. Ölçme değerlendirme veya okul, aile ve toplum ilişkileri boyutunda kendilerini yeterli hissettikleri söylenebilir. Özel alan yeterlikleri noktasında incelendiğinde ise alana ait becerilerin geliştirilmesi, planlama ve düzenleme boyutlarında katkı sağladıkları gözlenmektedir. Buna karşın özel alan yeterliklerinde okul, aile ve toplumla iş birliği boyutunda katkı sağlanmadığı gözlenmektedir. Bu durum yine ihtiyaçlar doğrultusunda içerikle etkileşime girilmesi ve kendini bu boyutta yeterli görmesi ile açıklanabilir. Çok az sayıda öğretmen ise özellikle izleme, değerlendirme ve geliştirme boyutunda yararlandığı şeklinde görüş bildirmiştir. Karacaoğlu (2008) tarafından yapılan araştırmada da mesleki yeterlilikteki bu boyutlarda öğretmenlerin kendilerini yeterli algıladıkları bulgusuna ulaşılmıştır.

Genel mesleki yeterlikler veya özel alan yeterlikleri düşünüldüğünde öğretmenlik mesleğinde sürekli güncellenen boyutlar arasında en çok öğrenciyi tanıma, öğretme ve öğrenme süreci, planlama ve düzenleme ile program ve içerik bilgisi öne çıkmaktadır. Çağın gerekleri ile birlikte sürekli değişen, gelişen ve güncellenen boyutlar olarak yorumlanabilir. Bu durum öğretmenlerin de kendilerini bu boyutlarda eksik hissettikleri ve ihtiyaçlarını gidermek için çeşitli çalışmalar yaptıkları şeklinde yorumlanabilir. Özer ve Gelen (2008) tarafından yapılan araştırmada da öğretmenler kendilerini mesleki yeterlikler konusunda yetersiz hissetmektedirler. Bu durum ise öğretmenlerin kendilerini sürekli güncelleme ihtiyacından ortaya çıkmaktadır. Araştırma kapsamında da mesleki alanda çeşitli boyutlarda kendilerini yetersiz görmüş ve ihtiyaçlarını gidermek için çevrimiçi öğrenme topluluklarına dahil olmuşlardır.

Görüşülen öğretmenlerin çevrimiçi öğrenme topluluklarına katılmasını sağlayan ihtiyaçlarda teknolojinin gelişmesi ve toplumun sürekli değişmesi ile birlikte ortaya çıkan güncelliği yakalama, çağa ayak uydurma ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Bu durum öğretmenlerin güncel bilgileri edinme, edinilen bilgiyi de sınıfında/okulunda uygulama şeklinde yorumlanmaktadır. Öğretmenler mesleki olarak kendilerini geliştirerek eğitim ortamlarını çağın gerekleri ile donatmak istemektedirler. Budak ve Demirel (2003) tarafından yapılan araştırmada ise uzun aralıklı hizmetiçi eğitimlerin öğretmenlerin mesleki gelişimlerine etkisinin az olduğu, kişisel ihtiyaçları tam anlamıyla karşılamadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Bu tür bulgular yapılan uzun aralıklı hizmetiçi eğitimlerin öğretmenlerin günceli yakalama ihtiyacını karşılamadığı için çevrimiçi öğrenme toplulukları aracılığı ile ihtiyaçlarını karşılamaya çalıştıkları şeklinde yorumlanabilir.

Her ne kadar öğretmenler çeşitli zamanlarda geleneksel öğrenme topluluklarına gönüllü veya zorunlu bir şekilde dahil olsalar da bu ihtiyaçlarını bu tür ortamlarda karşılayamamaktadırlar. Bu yüzden çevrimiçi öğrenme ortamlarını tercih etmektedirler. Uçar ve İpek (2005) tarafından yapılan araştırmada da öğretmenlerin ve idarecilerin hizmetiçi eğitimleri yeterli bulmadıkları yönünde bulgular elde edilmiştir. Çevrimiçi öğrenme ortamlarının ekonomik olması (maddi, zaman, sosyal vs.) öğretmenlerin daha istekli olmasına ve önündeki birçok engeli aşmasına yardımcı olmaktadır. Öğretmenlerin mesleki gelişim süreçleri ile ilgili okullarda bir ödenek olmaması, öğretmenlerin mesleki gelişim süreçlerinde kendi imkanları doğrultusunda ilerlemesi ise öğretmenlerin zorlandığı noktalardan bir tanesidir. Hayatın koşuşturmacası içinde bu ihtiyaçlarını gidermek için daha ekonomik olan yolları tercih etmektedirler.

Kendilerini güncelleme ihtiyacı ile geleneksel öğrenme topluluklarından daha ekonomik bir şekilde ulaşılabildikleri çevrimiçi öğrenme topluluklarında da belirli beklentiler içindedirler. Bu beklentinin

başında ise bütün öğretmenlerin katılımının gerçekleşmesi ile birlikte yeniliklerin ve değişimin aktarılabilir olmasıdır. Görüşülen öğretmenler, tüm meslektaşlarının çevrimiçi ortamlara dahil olmasını böylece deneyim aktarımının artmasını istemektedir. Bu beklenti yenilik, yenileşme ve değişimi de beraberinde getirecektir. Toplum içindeki okullar arasındaki farklılıkların azalmasına da katkıda bulunacağı düşünülmektedir. Demirli, Demirkol ve Özdemir (2015) tarafından yapılan araştırmada da öğretmenlerin mesleki gelişimlerine katkı sağladığı ve katılımın artmasının yararlı olacağı yönünde görüşler belirtilmiştir. Araştırma kapsamında görüş belirten öğretmenlerin katılım üzerine vurguları da bu yarar üzerinedir.

Çevrimiçi öğrenme topluluklarında mesleki gelişim süreçlerini devam ettiren öğretmenler çeşitli zorluklarla karşılaşmaktadır. Bunların başında ise içerik ile birlikte verilen bilginin doğruluğunun kesinliğidir. Öğretmenler haber akışında karşılaştıkları veya web sitelerinde sunulan içeriğe ait bilginin doğruluğundan şüphe duymaktadır. Uysal ve Kuzu (2011) tarafından yapılan araştırmada da çevrimiçi eğitimde belirli kriterler ve standartların belirlenmesi yönündedir. Bu kriter ve standartlar ise içeriğin paylaşılmasında bilginin doğruluğu şüphesini ortadan kaldıracaktır. Bununla birlikte sürekli aynı kişilerin içerik üretmesi de öğretmenlerin sürekli benzer içeriğe ulaşmasına neden olmaktadır. Bu durum öğretmenler arasında çok az sayıdaki öğretmenin içerik üretme ve paylaşma yeteneğine sahip olduğu şeklinde yorumlanabilir. Alakurt ve Yılmaz (2016) tarafından üniversite öğrencileri üzerinde yapılan araştırmada da Facebook grubunda içerik paylaşımında içeriğin fayda ve uyum özellikleri ön plana çıkmıştır. Bu durum öğretmenler arasında da gözlenmiştir. Paylaşılan içeriğin maksimum fayda ve uyum içermesi gerekliliği gözlenmektedir. Buna uygun olmayan gereksiz içeriklerin paylaşımından da şikayet etmektedirler. Gerek EBA'da gerekse diğer portallarda öğretmenlerin içerik üretebilmesi için çeşitli araçlar kullanıma sunulsa da veya basit düzeyde içerik üretmeleri beklense de öğretmenler içerik üretmeye uzak durdukları gözlenmektedir. Bu durum onların mesleki alandaki gelişimlerini de yavaşlattığı düşünülmektedir. Baran ve Çağıltay (2010) tarafından yapılan araştırmada da karşılaşılan zorluklar arasında kişinin kendisi, teknolojik okur yazarlığının düşük olması, kişisel düşünceleri belirtilmiştir. Bu durum araştırma kapsamındaki sürekli aynı kişilerin içerik paylaşması ile birlikte oluşan öne çıkma durumuna karşı kişinin kendi düşünceleri ile örtüşmektedir. Aynı şekilde içerik üretme konusunda kendini yetersiz görmesi de karşılaştığı zorluklar arasında yer almaktadır. Yaparak yaşayarak öğrenme yaklaşımına göre öğretmenlerin içerik oluşturması ve bu içeriği paylaşması bu tür zorlukların önüne geçmekte yardımcı olacaktır.

Bu zorluklara karşı çevrimiçi öğrenme topluluklarının kolaylaştırıcı etkisi de bulunmaktadır. Bu etkiler öğretmenler tarafından kaynaklara ve bilgiye hızlı ulaşma şeklinde yorumlanmıştır. Çevrimiçi öğrenme toplulukları da işbirlikli öğrenme yaklaşımına göre kişilerin birbirinin öğrenmesinden etkilenecek şekilde tasarlanmıştır. Bu kapsamda incelendiğinde topluluktaki kişilerin de elde ettikleri bilgileri paylaşması ile birlikte bilginin çevrimiçi öğrenme topluluğu içinde dağıldığı yorumu yapılabilir. Böylece bilgi ve içerik grup içinde hızla yayılmaktadır. Çevrimiçi öğrenme topluluklarının kolaylaştırıcı etkilerinin başında da bilgi ve içeriğe hızlı ulaşım yer almaktadır. Baran ve Çağıltay (2010) tarafından yapılan araştırmada kolaylaştırıcı etki olarak kişinin iç motivasyonu gösterilmiştir. Bu durum araştırmamızca da desteklenmektedir. Topluluk içinde bilginin hızla yayılmasına katkıda bulunma ve kaynaklarını diğer kişilere ulaştırma imkanı kişinin iç motivasyonunu yükseltmektedir. Özkanan ve Erdoğan (2013) tarafından yapılan araştırma ise kişisel memnuniyetin artması ile birlikte içerik-kışı etkileşiminin arttığı yönünde bulgular elde edilmiştir. İç motivasyonu yüksek kişilerin buldukları çevrimiçi öğrenme topluluğunda memnuniyetleri de yüksek olacaktır. Böylece içerik-kışı etkileşiminde artış gözleneceği düşünülmektedir.

Araştırma esnasında görüşülen öğretmenler gönüllü veya zorunlu olarak geleneksel öğrenme topluluklarına dahil olmaktadır. Çevrimiçi öğrenme topluluklarının ise geleneksel öğrenme topluluklarına göre üstün yönleri de bulunmaktadır. Bu üstün yönler ise öğretmenler tarafından hızlı bir şekilde ihtiyaçların karşılanması şeklinde belirlenmiştir. Yukarıda da bahsettiğimiz üzere öğretmenlerin okul dışındaki yaşantılarına zaman ayırabilmesi için geleneksel öğrenme topluluklarından bilgi edinme

ve ihtiyaçlarını karşılaması noktasında tam olarak yararlanamamaktadır. Bu da öğretmenleri çevrimiçi öğrenme topluluklarına yönlendirmektedir. Kıcı ve Dilmen (2014), Yenilmez ve Ersoy (2012) ve Koçoğlu (2009) tarafından yapılan araştırmada da çevrimiçi uygun ortam hazırlandığında daha etkili bir şekilde öğrenmenin gerçekleştiği yönünde bulgular elde edilmiştir. Araştırma kapsamında da öğretmenler geleneksel öğrenme topluluklarından elde edebilecekleri ihtiyaçlarını çevrimiçi olarak gidermektedirler.

Her ne kadar öğretmenler çevrimiçi öğrenme topluluklarından mesleki gelişim süreçlerine katkı noktasında yararlı olsa da öğretmenler tarafından bu toplulukların geliştirilmesi gerekmektedir. Geliştirilmesi gereken noktaların başında da yenilikçilik ve çeşitlilik gelmektedir. Bu durum, öğretmenlerin yenilenme ihtiyaçlarını tam anlamıyla karşılamadığı şeklinde yorumlanabilir. Öğretmenler, çağın gereklerine uygun, çağcıl ve öğrenci merkezli içeriklere ulaşmak istemektedir. Bu istek sınıf içinde farklı uygulamaları gerçekleştirmek amacı taşımaktadır. Bu durumun hem öğretmeni hem de eğitim öğretim ortamını farklılaştıracağı düşünülmektedir.

Öğretmenler, çevrimiçi öğrenme topluluklarının güçlü yönleri ile oluşabilecek tehditleri yok etme, zayıf yönlerin gelişmesine katkıda bulunarak da fırsatlar değerlendirmek istemektedir. Burada belirtilen tehdit, sınıf/okul içi oluşabilecek farklılaşmalar ve çatışmalardır. Bu kapsamda öğretmenler güçlü yönler olarak güncel ve ulaşılabilir olmasını görmektedir. Bu durum öğretmenlerin yaşamın hızının yanında güncel bilgilerin eğitim öğretim ortamına hızlı bir şekilde aktarılması şeklinde yorumlanabilir. Böylece kendilerini ve eğitim öğretim ortamlarını güncelleyebilmektedirler. Fakat çevrimiçi öğrenme topluluklarının zayıf yönleri de bulunmaktadır. Bu zayıf yönler öğretmenlerin kendi içinde geliştirmesi ve bu geliştirme eylemini topluluk içine yayma çabasını göstermektedir. Bu noktada öğretmenler zayıf yön olarak güvenilirliği ve sıradanlığı göstermektedir. Bu kapsamda öğretmenlerin yine değişim ve yenilik noktasında ihtiyaçlarını giderilmediği şeklinde yorumlanabilir. Ayrıca ağ kuramı gereği topluluk içinde var olan ve gelişen bilginin (içeriğin) grup içinde yayılması esnasındaki güvenilirliği de sorgulanmaktadır.

Görüşme yapılan öğretmenlerin tamamı çevrimiçi öğrenme topluluklarında aktif rol almaktadır. Çevrimiçi öğrenme topluluklarına katılmamış öğretmenler ile ilgili görüşleri sorulduğunda ise bu öğretmenlerin fırsatları kaçırdığını belirtmektedirler. Bu durum, öğretmenlerin çevrimiçi öğrenme topluluklarına katılmanın büyük bir fırsat olduğunu düşünmesi şeklinde yorumlanabilir. Vangrieken, Meredith, Packer ve Kyndt (2017) tarafından yapılan araştırmada da geleneksel öğrenme topluluklarındaki öğretmenlerin okul yönetimi ve kendi istekleri arasında kaldığı, bu gerilimin öğretmenin profesyonel gelişimine olumsuz etki ettiği yönünde bulgular elde edilmiştir. Araştırmada çevrimiçi topluluklara katılmayan öğretmenlerin kendilerini yeterli gördükleri düşünülmektedir. Bu durum ise öğretmenlerin meslekteki yıllarının artması ile birlikte özgüvenlerinin artması ve yeniliklere kapalı hale gelmesi şeklinde yorumlanabilir. Çevrimiçi öğrenme topluluklarına katılmayan öğretmenlere ise katılmalarını ve bu topluluklar aracılığı ile kendilerini güncellemeleri gerektiğini belirtmektedirler. Bu durum ise öğretmenlerin sürekli bir güncellenme ve yenilenme ihtiyacı içinde olduğu, mesleki gelişimin sürekliliği şeklinde yorumlanabilir.

Çevrimiçi öğrenme topluluklarına katılmayan öğretmenler ise geleneksel öğrenme toplulukları aracılığı kendi mesleki gelişim süreçlerini devam ettirmektedir. Gerek zümre/okul toplantıları gerekse diğer formal topluluklar ile ihtiyaçlarını gidermektedirler. Fakat Çinkır ve Çetin (2010) tarafından yapılan araştırmada öğretmenlerin mesleki çalışmaları yetersiz gördüğü ortaya konulmuştur. Görüşülen öğretmenlerin de bu tür topluluklarda aktif olduğunu biliyoruz. Bu kapsamda görüşülen öğretmenlerden çevrimiçi öğrenme toplulukları ile geleneksel öğrenme topluluklarını karşılaştırmalarını istediğimizde daha hızlı ve daha teknolojik olduğunu bunun yanında daha fazla bilgi/içerik sunulduğunu belirtmişlerdir. Bu kapsamda çağın gerektirdiği şekilde eğitim öğretim ortamını hazırlamak ve yenilikleri sınıfta uygulamak için çevrimiçi öğrenme topluluklarının faydalı olduğu gözlenmektedir. Macia ve Garcia (2006) tarafından yapılan araştırmada da öğretmenlerin çevrimiçi öğrenme

topluluklarını kendilerini kaynak olarak kullandıkları ve profesyonel gelişimlerinde faydalandıkları bulgusuna ulaşmıştır.

Uygulayıcıya Öneriler

1. Çevrimiçi topluluklarda yer alan öğretmen katılımının artması ve diğer meslektaşlarının da bu ortamlarda yer alması beklentisi içindedir. Bu nedenle öğretmenlere çevrimiçi topluluklara dahil olma, çevrimiçi topluluk oluşturma ve yönetme alanında eğitimler verilmelidir.
2. Öğretmenler çevrimiçi topluluklarda belirli kişilerin içerik üretmesinden, çeşitliliğin kısıtlı olmasından ve tekrarlanan içeriklerden şikayetçi olmaktadır. Bu kapsamda öğretmenlerin çevrimiçi içerik oluşturmalarını sağlayacak sanal stüdyolar ve içerik yönetim eğitimleri oluşturarak daha fazla öğretmenin veya öğretmen gruplarının içerik üretmesi sağlanmalıdır.
3. Öğretmenler, gün içerisinde oldukça yoğun olarak, çoğunlukla sosyal medya siteleri olmak üzere, çevrimiçi ortamlarda vakit geçirmektedir. Bu nedenle çevrimiçi ortamlarda güvenlik tedbirlerinin alınmasına yönelik öğretmenler bilinçlendirilmelidir.
4. Öğretmenler, kendi veya okul imkanlarının kısıtlılığı nedeniyle çevrimiçi ortamlarda mesleki gelişim süreçlerini devam ettirme çabasındadır. Bu nedenle okul idarecilerinin, öğretmenlerin mesleki gelişim ihtiyaçlarının ortaya çıkmasına yönelik çalışmalarda bulunması ve okul ortamını mesleki gelişime katkı sağlayacak şekilde düzenlemesi gerekmektedir.

Araştırmacıya Öneriler

1. Öğretmenler tarafından oluşturulmuş çevrimiçi öğrenme topluluklarındaki iletişimin analizi yapılabilir.
2. Çevrimiçi öğrenme topluluklarının mesleki gelişime katkısı genel tarama yöntemleriyle incelenebilir.
3. Belirlenen bir alanda mesleki gelişime katkının ölçülmesi amacıyla çevrimiçi öğrenme toplulukları ve geleneksel öğrenme toplulukları üzerinde deney yöntemiyle araştırma yapılabilir.
4. Geleneksel öğrenme topluluklarında olan öğretmenlerin çevrimiçi öğrenme topluluklarına dahil olan öğretmenlere karşı olan düşünceleri ve çevrimiçi öğrenme topluluklarına karşı tutumları incelenebilir.
5. Çevrimiçi öğrenme topluluklarına dahil öğretmenlerin kendi mesleki gelişim süreçlerini ve katılmayan öğretmenlerin mesleki gelişim süreçlerini değerlendirmelerine ilişkin görüşleri incelenebilir.

Kaynakça

- Aydın, C. H. (2002). Çevrimiçi (online) öğrenme toplulukları. *Açık ve Uzaktan Öğretim Sempozyumu*. Eskişehir. Temmuz 14, 2016 tarihinde http://aof20.anadolu.edu.tr/bildiriler/Hakan_Aydin1.doc adresinden alındı
- Alakurt, T., & Yılmaz, R. (2016). Üniversite öğrencilerinin facebook gruplarındaki bilgi paylaşma davranışlarının incelenmesi. *10th International Computer and Instructional Technologies Symposium (ICITS)* (s. 81-91). Rize: Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi.
- Baran, B., & Çağıltay, K. (2010). Motivators and barriers in the development of online communities of practice. *Eurasian Journal of Educational Research*(39), 79-96.
- Başaran, İ. E. (2004). *Yönetimde insan ilişkileri*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Bell, S. J. (2005). Creating community online. *American Libraries*, 36(4), 68-71.
- Budak, Y., & Demirel, Ö. (2003). Öğretmenlerin hizmetiçi eğitim ihtiyacı. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*(33), 62-81.
- Bümen, N. T., Ateş, A., Çakar, E., Ural, G., & Acar, V. (2012). Türkiye bağlamında öğretmenlerin mesleki gelişimi: Sorunlar ve öneriler. *Milli Eğitim Dergisi*(194), 31-49.
- Çınkır, Ş., & Çetin, S. K. (2010). Öğretmenlerin okullarda mesleki çalışma ilişkileri hakkındaki görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 16(3), 353-371.
- Demirli, C., Demirkol, M., & Özdemir, T. Y. (2015). Çevrimiçi öğrenme topluluklarının mesleki gelişim üzerindeki etkisine yönelik öğretmen görüşleri. İstanbul. Temmuz 19, 2016 tarihinde http://s3.amazonaws.com/academia.edu.documents/37226001/CEVRIMICI_OGRENME_TOP_LULUKLARININ_MESLEKI_GELISIM_UZERINDEKI_ETKISINE_YONELIK_OGRETME_N_GORUSLERI.PDF.pdf adresinden alındı
- Ekici, M., & Kıyıcı, M. (2012). Sosyal ağların eğitim bağlamında kullanımı. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(5), 156-167.
- Ersoy, Y. (1996). Hizmetiçi eğitim yetiştirme kursunu geliştirme - I Amaçlar ve matematik öğretmenlerinin görüşleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*(12), 151-160.
- Gültekin, M., Çubukçu, Z., & Dal, S. (2010). İlköğretim öğretmenlerinin eğitim-öğretimle ilgili hizmetiçi eğitim gereksinimleri. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*(29), 131-152.
- Hill, P. W., & Crévola, C. A. (2005). *Children's literacy success strategy*. Melbourne: Catholic Education Office. 10 29, 2014 tarihinde <http://www.cecv.catholic.edu.au/publications/literacy/profess.pdf> adresinden alındı
- İlğan, A. (2013). Öğretmenler için etkili mesleki gelişim faaliyetleri. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*(Özel Sayı), 41-56.
- Karacaoğlu, Ö. C. (2008). Öğretmenlerin yeterlilik algıları. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(1), 70-97.
- Kııcı, D., & Dilmen, N. E. (2014). Sosyal paylaşım ağlarının işbirlikli öğrenmede kullanımı: Bir Facebook uygulaması. *Marmara Üniversitesi Öneri Dergisi*, 2(41), 343-356.
- Macia, M., & Garcia, I. (2006). Informal online communities and networks as a source of teacher professional development: A review. *Teaching and Teacher Education*(55), 291-307.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2006). Okul temelli mesleki gelişim. *MEB Tebliğler Dergisi*, 69(2590), 1493-1540.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2010). *OTMG: Yayınlar (Yeterlikler)*. Temmuz 23, 2016 tarihinde Milli Eğitim Bakanlığı: <http://otmg.meb.gov.tr/Yayin.html> adresinden alındı
- Özer, B. (2008). Öğrencilere öğrenmeyi öğretme. A. Hakan içinde, *Öğretmenlik Meslek Bilgisi Alanındaki Gelişmeler* (s. 195-216). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi. Temmuz 12, 2016 tarihinde <http://i-rep.emu.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11129/2426/Ogret%20Meslek%20Gel%20B%200zer.pdf?sequence=1> adresinden alındı

- Özer, B. (2008). Öğretmenlerin mesleki gelişimi. A. Hakan içinde, *Öğretmenlik Meslek Bilgisi Alanındaki Gelişmeler* (s. 195-216). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi.
- Özer, B., & Gelen, İ. (2008). Öğretmenlik mesleği genel yeterliklerine sahip olma düzeyleri hakkında öğretmen adayları ve öğretmenlerin görüşlerinin değerlendirilmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(9), 39-55.
- Özkanan, A., & Erdoğan, A. (2013). Uzaktan eğitimde öğrenme ortamının kabulü ile birliktelik duygusunun öğrenen memnuniyetine etkisi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(1), 209-220.
- Özmen, F., Aküzüm, C., Sünkür, M., & Baysal, N. (2011). Sosyal ağ sitelerinin eğitsel ortamlardaki işlevselliği. *6th International Advanced Technologies Symposium* (s. 42-47). Elazığ: Fırat Üniversitesi.
- Öztürk, E., & Deryakulu, D. (2011). Çevrimiçi öğrenme topluluklarında iletişim aracı türünün bilişsel ve toplumsal buradalık üzerindeki etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*(41), 349-359.
- Seferoğlu, S. S. (2004). Öğretmen yeterlilikleri ve mesleki gelişim. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim*(58), 40-45.
- Seferoğlu, S. S. (2009). Yeterlikler, standartlar ve bilişim teknolojilerindeki gelişmeler ışığında öğretmenlerin sürekli mesleki eğitimi. *Eğitimde Yansımalar IX: Türkiye'nin Öğretmen Yetiştirme Çıkmazı Ulusal Sempozyumu* (s. 204-217). Ankara: Başkent Üniversitesi Eğitim Fakültesi ve Tekişik Eğitim Araştırma Geliştirme Vakfı.
- Styles, C. (2006, Ağustos). *How web 2.0 will change history*. Temmuz 15, 2016 tarihinde Making Manifest: <https://catherinestyles.files.wordpress.com/2006/08/web20history1.pdf> adresinden alındı
- Uçar, R., & İpek, C. (2005). İlköğretim okullarında görev yapan yönetici ve öğretmenlerin MEB hizmetiçi eğitim uygulamalarına ilişkin görüşleri. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(1), 34-53.
- Uysal, Ö., & Kuzu, A. (2011). Çevrimiçi eğitimde kalite standartları: Amerika örnekleri. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 1(1), 49-74.
- Vangrieken, K., Meredith, C., Packer, T., & Kyndt, E. (2017). Teacher communities as a context for professional development: A systematic review. *Teaching and Teacher Education*(61), 47-59.
- Wilson, B., & Ryder, M. (1998). Distributed learning communities: An alternative to designed instructional systems. *Educational Technology Research and Development*. Temmuz 14, 2016 tarihinde <http://www.urenio.org/e-innovation/stratinc/files/library/32.doc> adresinden alındı
- Yenilmez, K., & Ersoy, M. (2012). Web temelli forumlarda matematik ve eğitimine ilişkin yapılan tartışmalar üzerine bir inceleme. *Turkish Journal of Computer and Mathematics Education*, 3(3), 148-160.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, R., Gümüş, S., & Okur, M. (2005). Türkiye'de yüksek örgün öğrenimde çevrimiçi öğrenme. *ITEC* (s. 640-644). Sakarya: Sakarya Üniversitesi.

Ek-1

Değerli öğretmenim;

Görüşme sorularına vereceğiniz cevapların samimiyeti araştırma sonuçlarının güvenilir olmasını sağlayacaktır. Görüşme sorularımızı cevaplandırırken ayırdığınız zaman ve gösterdiğiniz çabadan dolayı teşekkür ederiz.

BÖLÜM I

Kişisel Bilgiler:

1. Cinsiyetiniz Erkek Kadın
2. Yaşınız (lütfen yazınız): .....
3. Kıdem: 0-4 5-10 11-15 16-20 21 +
4. Branşınız (lütfen yazınız): .....
5. Öğrenim düzeyi: Ön lisans Lisans Lisansüstü
  1. Çevrimiçi öğretmen topluluklarından en çok hangilerini kullanıyorsunuz?
  2. Bu topluluklarda ne kadar aktif katılım gösterdiğinizi düşünüyorsunuz?
  3. Bu topluluğun içeriklerini takip etme veya içeriklere katkıda bulunma konusunda kendinizi nasıl yorumlarsınız?
  4. Topluluktan özel alan yeterlikleri veya genel mesleki alan yeterlikleri konusunda nasıl yararlanıyorsunuz?
  5. Kendi topluluklarınızı düşünerek mesleki gelişiminize katkıları konusunda neler söyleyebilirsiniz?
  6. Kendi topluluklarınızı düşünerek bu topluluklarda karşılaştığınız zorlukların neler olduğunu düşünüyorsunuz?
  7. Kendi topluluklarınızı düşünerek bu toplulukların mesleki anlamda kolaylaştırıcı etkilerinin neler olduğunu düşünüyorsunuz?
  8. Topluluktan beklentileriniz / topluluğa giriş ihtiyacınız nedir?
  9. Topluluktan beklentilerinizi veya topluluğa giriş ihtiyacınızı okuldan veya çevrenizden karşılama noktasında yaşadığınız sorunlar nelerdir?
  10. Bu toplulukların üstün yönleri nelerdir?
  11. Sizce bu toplulukların geliştirmesi gereken noktaları nelerdir?
  12. Sizce bu toplulukların güçlü ve zayıf yönleri nelerdir?
  13. Topluluğa üye olmayan öğretmenler hakkındaki görüşleriniz ve önerileriniz nelerdir?
  14. Geleneksel öğretmen topluluklarını düşündüğümüzde bu tür çevrimiçi gruplarla karşılaştırması sonucunda neler elde edersiniz?
  15. Çevrimiçi öğrenme toplulukları ile eklemek istedikleriniz nelerdir?